

CL. M. VICTORIS
COMMENTARIORUM IN GENESIN
LIBRI TRES.

PRÆFATIO AD DEUM OPTIMUM MAXIMUM.

Summe et sancte Deus, cunctæ virtutis origo,
Omnipotens, quem nec subtili indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprehendere fas est,
Et nescire nefas (nam te ratione profunda
In tribus esse Deum, sed tres sic credimus unum,
Unica personas ut tres substantia reddat,
Indiscreta pio conservans fœdera nexu).
Tu sine principio, pariter sine fine perennis,
Solus es atque idem, nullique obnoxius ævo.
Tu spatium rerum, mentis quocunque recessus
Tenditur, excedis, spatio neque cingeris ullo.
Nec te qui capiat locus est, immensus enim es tu.
Quin etiam humanæ nefas contingere menti
Qualis imago tua est, oculis ignara videri,
Ni cui cernendam speciali numine sese
Exhibeat : nec vero est qui virtute creata
Te vegetet motus, per quem sumus atque move-

[mur.

Tu mens et sacræ penitus substantia mentis :
Tu ratio, et plenæ prudens rationis origo.
Tu virtus, virtutis apex, atque ipsa profecto
Tu vita, et genitor vitæ, lucisque profundæ ;
Tu lux vera Deus, tu rerum causa, vigorque :
A te principium traxit quodcunque repente
Ex nihilo emicuit, tantoque auctore repletum
Vel vim mentis habet, vel formam in membra rece-

[pit ;

Te Dominum natura probat servata caducis
Patribus, et jussam seriem datus ordo fatetur.
Tu dociles numeros distinguens, pondera librans,
Mensuras varians, modulus, motumque gubernans,
Alternas servare vices, jugemque recursum
Rerum stare jubes, et mentis imagine plenum
Edere nota tibi jam sæcula, volvere mundum.
Non uno tu contentus dotare creata
Munere, quidquid agis varios largiris in usus :
Quinimo nil non causa, Deus alme, tuorum
Efficis, ipsa licet nobis ignota tuorum
Factorum ratio atque modus ; contraria nempe
Quæ putat humanæ solers ignavia mentis,
Dum certant, plus pacis habent, sic omnia, dives
Conditor, adversis etiam cognata elementis
Nectis, et effusus a te virtutibus implex.
Et tamen hæc cum sint in majestate creandi,
Nil horum quæ gignis egēs, mundique peracti
Et per te stabili rerum compage manentis
Nil prorsum indigus es ; nec in hoc tua gloria tantum
Quod præstanda facis bonus auctor, sed quod et

[ipsa

A Efficere ut possint causis præbere secundis
Non dedignaris : quæ qui tua munera sentit
Munus et ipse tuum est, tibi ut uni accepta referre
Omnia homo merito possitque et debeat unus.
Nam tibi sola, Deus, gigni quod cuncta juberes
Causa fuit bonitas : cum jussis vivere primum
Spiritus, mundoque frui, quem mente gerebas,
Atque omnes in te rerum cognoscere causas,
Et super terras et aquas volitare dedisti.
Certa quibus cœlum sedes, queis libera corda
Arbitriumque sui largitus es omnibus : ut jam
Alterutram in partem vellet se vertere possent :
Ut hæres justis merces meritisque piorum,
Hoc quoque conferres præstando, ut debitor esses :
Nam quod de primis cœlesti in sede creatis

B Unus (dum lucis Domino, vitæque subque
Invidet auctori, titulumque hunc appetit) auctor
Maluit esse mali, primamque inducere mortem,
Cum scelerum sociis celso dejectus olympo :
Virtuti nihil inde tuæ præjudicat, illud
Cui satis est fecisse bonum : sed copia laudis
Hæc est summa tuæ, quod cum se extollere supra
Divini virtutem apicis scelus esset, et ingens
Religio nulla prorsum debilis unda :
Non tamen ingratis vitam sensumque negasti :
Quin etiam arbitrio mentis gaudere dedisti.
Nec tamen arbitrii natura in utrumque valentis
Accusanda venit nobis : namque inde perire
Posse datum est cunctis, ut vivere dulcius esset :
Mutuaque alterni compar mensura pericli

C Cederet ad meritum, cum indice digna severo
Præmia sanctorum geminaret poena malorum.
Porro etiam (mihi si fas est hoc dicere, salva
Pace tua, genitor) majus fortassis apud te est
Non peccasse bonum, per lubrica tempora vitæ,
Quam miseris peccasse malum : sed videris ut se
Hoc habeat, causas uni cui credimus omnes.
Interea satis est nobis, quod vilia terræ
Pondera dum sacra inspiras ratione, tuæque
Informas virtute, tuumque effingis adinstar,
Nobiliora facis, dum lato in sidera vultu
Erexti hominem, quem sævi fraude tyranni
In mortis laqueos, et ad impia tartara raptum
Unigeni redimis profuso sanguine nati :
Equæ imis eremi dona ad majora petitem

D Restituis, quam factus erat, vitæque perenni
Reddis, et in cœlum diro vetus hoste subacto.
Jam jam nemo patrem temerarius arguat Adam,
Quod, leve præscriptum violata lege resolvens,

Ad lethum patefecit iter, nam culpa parentis
 Compensata satis, quia plus est vincere mortem
 Quam nescisse mori : oeli nunc lætus ab aula
 Despicit ætherios axes, et sidera calcat,
 Dispositosque vocat ventura in regna nepotes ,
 Quos iterum formavit aquis, iterumque renasci
 Æterni docuit dives sapientia Patris.
 Te te igitur, Deus alme, precor, qui numine pronò
 Das sentire animis, et te, charissime Patris
 Nate tui, da mellifluum in præcordia verbum
 Nostra tuum, et linguas nobis infunde disertas,
 Dum teneros formare animos et corda paramus
 Ad veræ virtutis iter puerilibus annis.
 Inclyta legiferi jam pandito scrinia Mosi,
 Quæ sit origo poli, vel quæ primordia mundi,
 Arcanamque fidem quid toto excusserit orbe

A Mentibus ambiguis qua vires traxerit aucta
 Pestis, et in vitium mores cessere vetusti.
 Da, Deus, æternæ describere mystica vitæ,
 Da simul et mentem, da congrua tempora menti,
 Da studium, tanto ne desit cura labori,
 Successumque bonum studii, quodque omnia vota
 Jure supercurrit (scribenti candida mens est),
 Ne damnes tantum quod nunc reus audeo munus,
 Criminibusque meis connive et parce benignus.
 Quod si lege metri quidquam peccaverit ordo,
 Peccarit sermo improprius, æsensuque vacillans,
 Hinc nullum fidei subeat mensura periculum.
 Per Dominum Christum, qui tecum natus eadem
 Majestate viget, pariter qua Spiritus almus
 Incompressa animis sæclorum in sæcula vivit.

B

LIBER PRIMUS.

Ante polos, cœlique diem, mundique tenebras,
 Ante operum formas, et res, et semina rerum,
 Æternum sine præteriti, sine fine futuri
 Esse subest : cui semper erat Deus unus, apud quem
 Vivebat genitus Verbum Deus, et simul almus
 Spiritus, arcani vitalis summa vigoris.
 Una trium quos concordia substantia nexu
 Conjungens summa æternum virtute beabat,
 Regnabatque potens in majestate creandi ;
 Jam res, et causas rerum, casusque futuros,
 Et facienda videns, gignendaque mente capaci
 Sæcula dispiciens, et quidquid tempora volvunt
 Præsens semper habens : immensum mole beata
 Regnum erat ipse suum, regni nec teste carebat,
 Virtus trina Deus, qui primum semine nullo
 Corpora dans rebus, dum res existere cogit,
 Jam nostrum effecit munus quod solus habebat.
 Utque istum faceret dives sapientia mundum,
 Cuncta simul genuit : sed post hæc semina rerum
 Ornavit superinductis informia formis,
 Temporaque in seriem bene conditus ordo redegit.
 Nam non (sacrilegi sensit quod lingua furoris)
 Casus mentis inops, dum nescia semina volvit,
 Tam prudens contorsit opus ; nec dicere factum
 Ante ævum fas est, quia tempore nata moventur.
 Nec porro æternum mundum, superisque coævum
 Credere fas, stabilem semper tenuisse vigorem :
 Nam quod corporibus constat, coepisse fatendum est.
 Corpus enim quod plaga terit, quod tempora solvunt
 Atque abolent, ipso qui tendit ultima fine,
 Principium ostendit ; quod quæ sortita probantur,
 Aut facta hæc credi par est, aut nata putari.
 Factum igitur constat mundum, quod quisque suba-

|ctus

Annuit, et vero convictus dogmate credit,
 Concedens fecisse Deum, qui numine Verbi
 Et virtute potens, quidquid natura putatur,
 Disposuit, jussit, movit, munusque creatum
 Succiduis vicibus (semper fugitiva reformans)
 Sustinet, ac volucrum retrahens circumrotat orbem.
 Qui si cuncta etiam mavult dissolvere raptim,

Confestim in similes formas redeuntia reddet.
 Tanta Patris vis est, et tanta est gloria Verbi.

Ut vero semel attingam primordia rerum,
 Excelsi convexa poli, terræque jacentes,
 Pars prima est operis : sed terras unda tegebat,
 Aeraque in medio sordenti nube madentem,
 Et tenebris se vasta nigris velabat abyssus ;
 Et sacer extensis impendens spiritus undis,
 Altrices animabat aquas, ac semina rerum
 Nondum compositis fundenda ad germina terris
 Insinuanda dabat ; cum lux immissa superne
 C Emicuit dicente Deo, discretaque nigrum
 Umbra peplum retrahens, summo discessit olympo.
 Tum divina diem appellans prudentia lucem,
 Indidit et tenebris obscure nomina noctis
 Sic facta uda dies de mane ac vespere primo.

Rursus mane novum, primo jam vespere pulso,
 Reddita lux fecit, cum se firmissima moles
 Fluctibus e mediis concreto corpore cedens
 Extulit, ac, late duro solidata rigore,
 Divisas suspendit aquas, gelidumque profundum
 Axibus objecit calidis, seque æquore septo
 Nixa superfudit rebus, quas circite vasto
 Contegit æthereum, deducto hinc nomine, cœlum.
 Forsitan hic aliquis sic secum errore perito
 Disserat, æthereis ne desint pabula flammis,
 D Et nimius calor ima petens, alimenta sequendo,
 Exurat mortale genus, cœlumque coruscum
 Non possint terrena pati, subjecta deorsum est
 Machina firma poli, quæ dum nos protegit umbra,
 Interea super impositis frigescit ab undis.
 Numinis at vero divini quærere causas
 Mens fuge nostra procul : plus sit tibi credere sem-

|per

Posse Deum quidquid fieri non posse putatur,
 Et magnum pelagus super astra et sidera ferri,
 Ipsorum ratione proba qui credere nolunt,
 Et mundum pendere volunt, quem conditor ipse
 Gestet, et immenso constantem pondere volvat.
 Tertia lux tumidus stupuit discedere fluctus,
 Cum Deus, impulsis reliqui jam gurgitis undis,

Aeriis magna spatii patefecit inane :
 Arida tunc primum mundi pars ima relectam
 Ostendit faciem, trenefactaque numine Verbi
 Cærla nudatas cinxerunt æquora terras.
 Quas vario raptim jussas frutescere fetu,
 Luxuriosa novo texerunt germina limo.
 Et rudis et tenero prorumpens cespite lætis
 Jactavit se silva comis, speciemque secundum
 Edidit una suam quæque arbor et herba virescens
 Et fructum et semen vestitaque gramine terra est.

Jam tribus exactis, motu succensa citato,
 In flammis ignisque globum se cogere jussa est
 Solis prima dies, fundataque semina lucis
 Luniceos roseo sparserunt fomite crines :
 Lunaque noctis honor, quæsitio lumine fulgens,
 Inferiore via soli subjecta pendit,
 A quo susceptos radios percussa refudit.
 Astraque distinctis cælum pingentia zonis,
 Floribus æthereis varios vibrare colores,
 Et magis ornatis se resplendere tenebris,
 Cærla nox stupuit, rutilis dum spicula flammis
 Fusca micant, urgentque alacres nova sidera jactus,
 Quæ solare jubar radiis obducit apertis,
 Tempora quadrifidi mensurans quattuor anni.
 Sol quoque, cum cursus Lunæ sit menstruus, uno
 Contentus cursu revolutum conficit annum,
 Artificemque sacrum mira compage fatetur.

Quinta dies movit spirantia corpora ponto,
 Quæ liquor humectans genuit, sparsitque profundum
 Delicias pelagi, vario quas germine miris
 Formavit natura modis, educere jussa
 E toto partes formasque ex corpore inani.
 Quin etiam in brutas animam dedit ire figuras,
 Quæque salis tumidi squallentia gurgite terga
 Cete vasta levant, molli differta sagina,
 Edidit, et qui horum conservat corpora, nostris
 Corporibus nocet ipse liquor, genitales alumnus
 Discibus, ipsa etiam terræ qui germina nutrit.
 Hinc volucres quoque molle genus traxere vigorem,
 Nam liquidas dum format aquas, immissaque pon-

[tum

Vita subit, fervent multo tumida æquora partu :
 Nec satis est pisces genus omne exurgere, quodque
 Squammea turba salo summas evadit in undas,
 Ni volitans in aquis sensim natet æthere puro,
 Æthereos volucris contingere docta recessus.
 Ergo materies avibusque et piscibus una est.
 Jam bis terna dies claro radiabat olympo,
 Tertia post calidi genitalia munera solis :
 Jamque tepens tellus gravidos laxaverat artus,
 Cum majora agitans jussit Deus edere terram
 Omne animal, vegetat ratio quod sola movendi :
 Cui servire datum quo rerum postulat usus.
 Nec mora prorumpunt fetis vitalia terris
 Pignora, quæque sui generis sortita figuras.
 Hic mihi jam fas sit quædam perstringere, quædam
 Sollicito trepidum penitus transmittere cursu,
 Mutata quædam serie transmissa referre.

Postquam cuncta datus generatim protulit ordo,
 Veris plena bonis, et multa dote referta,

A Quæ Deus in longam seriem mansura foveret,
 Auctori perbella suo tum machina visa est.
 Sed quid id est, quod mundus erat, quod sidera, et
 [ortus,
 Ætheraque et vitreum pelagus, terræque virentes,
 Ni spectator adest, tantæ quem gloria molis
 Impleat, atque oculis avidum per singula ducat?
 Quorsum tam lati fines possessioque ampla,
 Si rerum possessor abest? Hæc rector olympi
 Secum animo versans, et Verbi pondere librans,
 Stat data summa operi, bona sunt quæcunque crea-

[vit.

Nunc hominem faciamus, ait, qui regnet in orbe
 Et sit imago Dei : similem decet esse creati,
 Liber ad arbitrium, fruitor qui mente creatis.
 B Dixerat hæc, et factus homo est, seu corpore toto,
 Sive anima ac specie, forsân quo more futura,
 Quo faciendâ facit, quo factum semper habebat,
 Et si præteritum jam nondum accesserat ævum.
 Ergo hunc præpositum rebus, cum conjuge jussit
 Crescere per sobolem, terrasque replere vacantes.
 Tum natura semel rebus concessa creatis,
 Præsertim quas vita movens animare videtur,
 Multiplicat quæcunque suis primum edita formis.
 Septima lux magnum ut vidit cessasse Parentem,
 Sed generum tantum numeros desiisse creare,
 Et requiem tenuisse suam, tum jure sacrata est
 Perfectum quæ vidit opus : namque hoc quoque ple-

[num est

Virtutis, cessasse Deum, posuisse labores.
 C Nam genitus formam Patris quam dextra pararet,
 Bis ternis Dominum satis est patrasse diebus.
 Septima lux docuit venerandæ exempla quietis,
 Quam cœlesti omnes sperare jubemur in aula,
 Si modo non desint operum bona facta piorum.
 Hæc quoque lux illam signat, quæ tartara Christus
 Solvit, et evicto reditum patefecit Averno :
 Dum patriam ille semel victor rediturus in aulam,
 Jamque malorum expers, humana in carne quiescit.
 Sic cessare Deus, sic otia sumere novit,
 Plus ut agat cessans, pariter sine fine quiescens.
 Ac sine fine operans, seriemque et tempora miscens
 Cessando consummat opus quodcunque creatat.
 Sed qualem, qualique Deus formaverit Adam
 Materia, hic paucis cum Mose resumere fas est.
 D Primus enim meritis, postremus in ordine toto
 Factus homo, ut sese rebus præstare creatis
 Nosset, et hinc laudes Domino persolveret æquas.
 Ergo hominem factura Dei manus optima Summi,
 Tractatu facili ac bene gnarum cedere limum,
 Et flexum formamque sequi qua ducitur arte,
 Sumit, et humanam qualem jam mente gerebat
 Explicat in speciem, tum flatu immissa vapore
 Vita rigavit humum : tellus mollitia liquore,
 Vertitur in carnem, et sanguis qui lubricus humor
 Distendit molles per nota foramina venas.
 Tunc mentis jam plenus homo, tellure relicta,
 Exilit, ac Dominum prudens rationis adorat.
 Haud aliter bustis mandata resurgere apertis
 Corpora, cum Christi cœlo delapsa patenti

Majestas gravidæ reserabit viscera terræ,
 Exilient, Dominumque colent terræque polique.
 Nam quod non habuit cum sic e pulvere vili
 Humanum in formam compactum est corpus hono-
 [ram,

Perfacile est rursum integrum ut de pulvere reddat,
 Quod jam habuit multos cælatum terra per annos.
 Sic ex antiquis prodibunt jussa sepulcris
 Corpora quæque suas rursus assummentia partes.
 Sic nil præteriti est quod non sit forma futuri.
 Sed jam hominis tempus, sedem atque habitacula
 [primi

Pandere, ubi toto acceptum pro semine vulnus.

Eoos aperit felix qua terra recessus
 Editiore globo, nemoris paradisi amœni
 Panditur, et teretis distinguitur ordine silvæ.
 Hic ubi jam spatiis limes discernitur æquis
 Solis, et æternum paribus ver temperat horis.]
 Illic quæque suis dives stat fructibus arbor,
 Ponaque succiduis pelluntur mitia pomis :
 Quæ jucunda epulis, et miri plena vigoris,
 Membra animosque fovent, pascuntque sapore et
 [odore.

Sidereo hic terra vibrat distincta colores,
 Semper flore novo frondens, fructuque recenti.
 Hic fragiles solvunt calamos, animata vigore
 Muneris ambrosii, spirantia cinnama odores.
 Sed nec quod Medus redolet, vel crine soluto
 Fragrat Achæmenius, quod nulli dives amomo
 Assyrius, messisque rubens Mareotica nardo,
 Quod Tartessiaci frutices, quod virga Sabæi,
 Quodque Palestinus lacero fiet vulnere ramus,
 Omnia certatim hunc congesta putabis in hortum.
 Namque huc cuncta Deus pariter, quæ singula certis
 Accepit natura locis, conferta regessit :
 Motaque dum leni vibrat nemus aura meatu,
 Unum ex diverso nectar permiscet odore,
 Fiquæ novum munus, sibi nulla quod asserat arbor.
 Quaque tremens blando sensim jactata fragore,
 Commotis trepidat foliis, sonat arbore cuncta
 Hymnum silva Deo, modulataque sibilat aura
 Carmina, nec vacuus vanum quatit æra motus.
 Quippe apud auctorem, qui totum mole sub una,
 Res rebus nectens, alterna lege retentat,
 Nil temere fieri vel frustra credere par est.
 Quin etiam speciosa, nemus, silvæque coruscæ,
 Argumenta operum sunt, et plantaria rerum.
 Nec dubium primi quin delicta ante parentis,
 Hic sua fixissent pariter tentoria secum,
 Gloria, simplicitas, studium, sapientia, veri
 Diva tenax, prudentia, gratia, honorque, salusque,
 Præclarique animæ affectus, atque incluta virtus,
 Et quidquid pulchrum orbis habet : quid denique
 [paucis

Enumerare velim quam plurima munera verbis ?
 Jam satis hoc fidei est, læto quod semine surgens
 Hinc arbor vitæ, celsis petit æra pomis :
 Illinc diverso nocitura peritia fructu,
 Notitiam rerum suspendit ab arbore legis.

Ad gremium sacri nemoris, quod silva coronat,

A Fons scatet, et diti prolem virtute maritat,
 Quadrifido tumidum lætus caput amnesolvens,
 Ditiore Oceano ; jugi nam gurgite pronus
 Ille suos donat latex, iste accipit omnes,
 Nec turget tamen ; at minor est, qui crescere tantis
 Fluctibus effusus, quam qui decrescere nescit
 Annibus infusus : quorum primo ordine Phison
 Prosilit exsultans, fontis pars quarta beati,
 Edens naturæ quas dat prudentia dotes,
 Gangetisque replet populos, atque Indica regna
 Distendit limo, terrasque et semina volvens.
 Quæ facit arva serit, nudis qua squallet arenis
 Aurea fulgentis inter ramenta metalli.
 Hic ubi fulmineo rutilans carbunculus igne,
 Ac viridi radiat fulgescens luce smaragdus.

B Nec minor inde Geon, placidis sed mitior undis
 Niliacas attollit aquas, arsuraque late
 Diluvio tegit arva pio, coeloque repugnans
 Temperat Æthiopum stagnis refluentibus undas.
 Tertius hinc rapido percurrans gurgite Tigris
 It comes Euphrati juncta quos mole ruentes
 Tellus victa cavo sorbet patefacta baratro,
 Donec in Armeniæ saltus ac Medica Tempe,
 Quos non sustinuit, nec jam capit, evomat amnes,
 Sed Tigris, nigro tanquam indignatus Averno,
 Prosilit æthereas motu majore sub auras,
 Et rursus spelæa subit, mersusque cavernis
 Intus agit fremitus, et fortior obice factus
 Multiplicatur aquis, atroque citatior antro
 Exit, et Assyrios celeri secatur agmine campos.

C Justior Euphrates, diti qui gurgite largus
 Irrigat arentes subjectæ Persidis agros,
 Mollibus elicitus rivis, atque omnibus æque
 Servit, et humanos totum se præbet in usus :
 Donec siccus aquis, nomen quoque prodigus ipsorum
 Consummat terris, pelagi quod debuit undis.

Hæc igitur cuncto naturæ ditia fetu
 Imperia, et tanta virtutum dote refertæ
 Deliciæ, prima est hominis possessio primi :
 In quam deductus, vita exsultare perenni
 Accola jussus erat, tales ergo ille locatus
 Inter delicias et longe pinguis Tempe,
 Dum fit adhuc dignus, discitque labore mereri,
 Expers mœrorum, curæque ignarus agebat.
 Tantum apud auctorem est, meriti pro nomine

D Nondum aliquid meruisse mali. Quantum ergo puta-
 [summi, i
 [mus,

Solvere posse patrem reditura in tempora vitæ :
 Cujus apud famulos jam tum largitio pura,
 Non merces paradisi erat ? quodque illa severæ
 Legis scita tulit, libertatisque periculum
 Facturus, vitam, servanti jussa, recepit .
 Spondet adhuc majora bonis, et præmia servat,
 Qui causam meritis statuit, dum : Vescere, dixit,
 Arboribus cunctis, hanc tantum horrere memento,
 Quæ diversarum gestans examina rerum,
 Notitiam recti atque mali sub cortice gestat,
 Nam transgressores mors cruda et dira sequetur.

Tali lege data, ratio docet optima quod noa

Mortalem Deus in primævo tempore fecit
Primum hominem, quin ille sibi mortem attulit ul-
[tro.

Namque et in hoc est magna Dei indulgentia summi :
Dum quod non meritis, sed tantum sponte benigna
Largitur famulis, nostri cupit esse laboris ,
Et se quod donat mavult debere videri.

At tu quem sacri necit custodia juris,
Ne querere angustis quod clausa licentia metis
Parte sit orba sui : nil hac tibi lege recisum est.

Ante potestatem tantum terræque marisque
Nactus eras, nunc jam regni vitæque perennis,
Porro et mortis habes : tunc ut sibi cuncta parentem
Indulsisse pium rudis incola crederet orbis,
Omne animal, quod jam tellus dare jussa crearat,
Effundens tacito vernans e corpore semen,
Jussit adesse Deus, proprioque obedire tyranno ;
Scilicet ut cunctis bene congrua nomina rebus
Inderet, atque suo factum unumquodque vocaret
Nomine, natura quod natum est suapte moveri.

Nec mora, viventum parendi haud nescia, sistit,
Omne genus natura Deo , quacunque vocantur
Mundi parte novi coeunt animalia in ipso
Temporis articulo modici , sive illa fuissent
Molli lenta gradu, aut rapido promptissima cursu,
Impete vel subito consueta per aera labi,
Aut innare undis, aut pondere lubrica ferri.
His Deus omnipotens Adam præsentem vocatis,
Unumquodque suo donavit munere largus,
Armavitque manu, cornu, pede, dente, veneno,
Atque aliis, quibus artis inops animique minoris
Et ratione carens animal se protegat, et se
Servet ab adversis rebus : sed nullum animantum
Æqua homini specie vultuque habituque vigeat.
Ast homini prope divinos addebat honores,
Totque inter duplici vitam illustrantia sexu
Impar solus erat, dudum qui conjugis aptam
In se materiem gignendæ ignarus habebat.

Ergo opus aggreditur notum Deus, ictaque raptim
Corda viri tanto dissolvit languida somno,
Mentis ut experti costam subduceret unam,
Inde caro fit jussa sequi : nam sponte recedens
Pellis, iter planum costæ præbebat eunti,
Illæsis prorsum membris, et corpore sano.
Quæ varios operante Deo digesta per artus,
Acceptit formam, calidisque animata medullis
Versa in opus vitæ est, sexu jam grata secundo.
Sic permixta suo formata est Eva marito.
Hoc nunc turba loco stolidissima desine tandem
Quæsitis animum vanis torquere, nec isthic
Querere cur hominis confecta est femina membris,
Cum jam a principio molli de pulvere fingi
Posset, et ex nihilo, causas desiste latentes
Scrutari : quamquam, si conjectare licebit,
Ex homine effecta est mulier, cognatio quædam
Mutuum et alternum inter se ut misceret amorem,
Semet in alternis cogens agnoscere membris.
Hinc Evam partem esse sui, mox protinus Adam
Sensit ut exsultans tetigit nova gratia memem,
Mentis et affectus in viscera nota receptus

A Irruit, et tanto penetravit in osse calore ,
Ut jam scire daret, quod conjunx esset, et uxor,
Quid dulces nati, postponendique parentes
Conjugibus, quid nam una ambos in carne manere,
Æternam pariter vitam ducentibus esset.

Porro dum mundi vitæ et labe carebant
Divinis vigeri animis, nullius egeni,
Cum penes hos esset mundi substantia, et omnes
Quas dabat orbis opes , nec prorsum obnoxia mor-
[bis

Corpora gestabant, non hos cogebat ad esum
Pausæ ignara fames : qui si mandata supremi
Servassent integra Dei, crudelia mortis
Imperia, et diros nescissent usque dolores.
Callidus at serpens Domini perfringere legem,

B Talibus incautum persuasit fraudibus Evam :
O vitæ melioris inops, rerumque bonarum
Gens ignara hominum ; neque enim bona nosse pu-
[tandus

Qui prava ignorans, etiam distinguere nescit
Quo diversa bonis inter se limite distent.
Atque ideo angustos homini fas carpere fructus
Noluit esse Deus , ne mentis nube remota
Immittant in cælum oculos, atque optima noscant,
Sintque deis similes. Hic nunc excurrerere paulum
Fas fuit, et turpes veterum deslere ruinas.

Ah ! nimium miseri gentiles, quos furor egit
In varios ritus, cognomina multa deorum
Fingere, pluralemque Deo vocem addere soli.
Serpentis primam hanc sonuit vox impia diti,

C Qui mortis tum causa fuit, nam credula postquam
Rupit sacrilegis præscriptam morsibus Eva,
Experti jam docta mali, consortia culpæ
Quærit, et incautum fraudis male gnara maritum
Qua periit prior arte petet ; sic, hoste subactus
A gemino, cedit sceleri miserabilis Adam,
Pomaque degustat sacri plenissima succi ,
Sed quia legis in his suberant præscripta severæ,
Plus quam vipereo mortem allatura veneno.

Ut primum illicito, violarunt ora sapore,
Confestim sensere nefas, facinusque peractum
Crevit, et ignaro percussit pectora sensu.
Hinc timor, inde pudor, sumpserunt primitus ortum.
Nam dum corda homines celsarum conscia rerum,
Et cælo tantum rectoque intenta gerentes

D Pectora ad excelsum ferrent conversa parentem ,
Dum secretorum miracula divinorum,
Claro incorporeæ mentis splendore notarent ,
Nondum contigerat membrorum cura suorum.
Quos ubi deseruit vitæ vigor ille perennis,
Jam morte affectos, demum frigusque calorque
Aeriæ subiere vices, ac vestis egenos
Se primum sensere homines, sexuque latenter
Erbuere suo, taciti miserabile questi.
Idcirco umbrosæ e foliis nova tegmina fici
Decerptis texunt, post culpam, mente receptum
Corpore velato denudatura pudorem.

Nec satis, ignorant quid agant, qua crimen inustum
Seque ipsos fugiant : cuperent, si forte pateret,
Condere se barathro, usque adeo contermina pœnæ

Culpa suæ est, ut jam miseros mortales paventes
 Mortis imago juvet; silvas umbrosaque lustra
 Obtundunt, vanis solatia falsa tenebris.
 Nam quo te timidum fas est subducere corpus?
 Tete, inquam, quæ vox vili de pulvere fecit,
 Virtus viva Patris, mundi occultissima, præsens
 Implet, et in penitus exit diffusa recessus.
 Tunc potes Dominum fugiens evadere, tu ne
 Omnia cernentem sperasti posse latere,
 Ut vastis jaceas tenebris? celabere nunquam.
 Ergo ubi peccati genitus pudor attingit Adam
 Quærentem latebras, mox audivit: Heus! ubi es, Adam?
 Quid vero est quod te quærit Deus, incius an ne id
 Forte rogat? cui te Domino subducere summo
 Nec mors ipsa potest, fragili quam mente subisti,
 Cur ubi sis quærit, nisi quod te morte doloris
 Lapsam sponte tua secum non esse fatetur,
 Et cœlo cecidisse sacro; sed sancta parentis
 Desperare vetat pietas, clementia cuius
 (Fas dixisse mihi, fas sit quoque dicta probasse)
 Justitiam excedit; nec tam me voce severa
 Corripens, ubi sis, trepido quid pectore quæras,
 Terret, quam recreat quod adhuc post crimina lap-

[sum

immersumque metu, latebris ac pene sepultum,
 Evocat et revocat: ne vero exempla petantur
 Longius, ostendit culpæ donatio mitem.
 Postquam excussa reos manifestat causa parentes,
 Incepere Deo cœlum, mare, terra, loquente
 Contremere, et vastos concussa aperire recessus.
 Dumque reos punit sententia, tartara condit.
 Quandoquidem nostris visum est decedere jussis,
 Jam mihi justa novos feriet censura nocentes.

Principio inter totius viventia mundi
 Tu maledictus eris, et peior quam tegis intus
 Invida mens coluber, qui cœlum intrare creatos
 Dejecisti homines, vetitasque attingere fruges
 Fraude tua impulsis præduræ mortis origo es.
 Ergo ut digna nefas pœnæ mensura sequatur,
 Ex quo hominem terræ immersti, tu stratus iniquo
 Membra solo, duram sulcabis pectore terram.
 Et vetitos tentare cibos quia feceris, hinc jam
 Vilis semper edes squalentia viscera terræ.
 Et quia te dignæ placuit tibi primus ut esses
 Inventor mortis pœna moriere perenni,
 Humanique odium generis specialiter in te
 Ac genus omne tuum bello experiere potenti.
 Perpetuumque tui, mors ut tibi longa, timorem
 Esse dabo; pedibus repes, et pectore prono;

A Teque tuo mulier perimet cum semine, cujus
 Callidus extremis tantum insidiabere plantis,
 Ut trepidans etiam capiti vestigia figat.

Dixit, et exsanguem sic est exorsus in Evam
 Et tu quæ, minimo solam te perdere fructu
 Non contenta, virum similes temeraria in ausus
 Traxisti, instar eris famulæ, subjectaque duos,
 Arbitrium sensura viri, pati laboribus.
 Casibus et vero (inceptum quoniam prior ausa es
 Multiplicare nefas) semper versabere multis.
 Tum paries crebris adeo torquere natas,
 Ut quos mortales faciet tua culpa creati,
 Mortis nonnumquam lacerae sint causa parenti.

Tu quoque cui monitus nostros et prima salutis
 Vincula femineis postponere fraudibus auso

B Sponte mori placuit, talem reus excipe sortem,
 Criminibus tellus, quam tu sulcabis aratro,
 Sit maledicta tuis, spinas tribulosque minaces
 Sit maledicta tuis, spinas tribulosque minaces
 Culta ferat, fallatque tuum spes improba votum.
 Nec tibi terra fidem servet: tu vivere lætus
 His in deliciis, et cunctis vivere sæclis
 Sponte recusasti; duro nunc vive labore,
 Perpetuum quoque vive miser, dum lenta senectus
 In terram te restituat terræque recondat.
 Dixit, et iguaros ne cœli injuria lædat,
 Veste tegit pecudum miserans, vitamque tueri
 Edocet; et ne iterum similes exiret in ausus,
 Infaustum mortis formidine percutit Adam.

At ne perpetuam vitali ex arbore vitam
 Protraherent, miserosque reos graviora manerent

C Supplicia, in tantis nimium diuturna periculis
 Tempora duceates, dirisque obnoxia pœnis,
 Continuo sacris jussos decedere lucis
 Expellunt venti, nemoris quos silva profundi
 Concitat, atque illos libranti turbine nexos
 Aura vehens, sacra paradisi ab sede repellit.
 Ergo hinc ejecti juvenes, terrisque relati,
 Perdita dimissi suspirant gaudia luci,
 Expertes tanti spatii, expertesque periculi,
 Sed non expertes, agitat qui corda, doloris.
 Quo ruerint, quid perdiderint, quæ vita sequatur,
 Quæ fuerint tacita tristes in mente volutant.
 Porro etiam quid se supremo in fine futurum est,
 Hærent solliciti: sibi num graviora supersint,
 Nullane spes superet miseris, num morte perenni
 D Perdant quod superest; an cum via mortis amara
 Per lignum ingraerit mundo populisque futuris,
 Possit adhuc aliquod per lignum vita redire.

LIBER SECUNDUS.

Hactenus arcanam seriem, primordia mundi,
 Ut sincera fides docuit, sine fraude cucurri,
 Dum dignis letho vitiis terrena carerent:
 Nunc hominum mores, et jam mortalia versu
 Aggresso, omnipotens vires Deus adde poetæ.
 Postquam sacratis decedere jussus uterque
 Sedibus ac regnis genitalia contigit arva,

Inque sua stetit exsul humo, mirabile quali
 Ore rudes stupeant tam barbara rura coloni,
 Quæ non frugifera distinctaque arbore vernant.
 Nec species placet ulla soli, nam mixta coacto
 Pondere congeries confusa mole locatur.
 Ardua caute rigent, silvis depressa laborant
 Plana, carentque herbis, horrescunt edita dumis

Heu quibus hæc spectant oculis, quo pectore cer-
 [nunt,
 Quorum animis paradisi inest, quæ causa doloris
 Una subest, dum cunctorum jam plena malorum
 Se pandit facies longe tristissima, post tot
 Delicias, paradisi, tuas, et amœna locorum
 Gaudia fertiliū, quorum vanissima præsens
 Semper adest tristesque animos idæa fatigat.
 Nunc honor ille sacri nemoris majore sereno
 Irradiat, nunc divitias succurrit ademptas
 Silva beata, tuas, nunc pomi dulcior usus
 Nectareusque sapor, vivis nunc floribus halans
 Tellus absenti tristes contristat odore.
 O quam non eadem (exclamant), paradisi, rependis,
 Immo etiam quanto præ illis hæc dona beatis
 Deliciis pejora facis, sic tristibus illis
 Jam vitæ perit almus amor, penuria rerum
 Insinuat jam dulce mori, ne major egestas
 Occurrat graviore malo; nam viscera terræ
 Scrutari vesana fames, et quærere cogit
 Qua steriles dat silva dapes, adeo usque malignis
 Herbarum dubias passim radicibus escas
 Explorare juvat, ventremque explere latrantem.
 Tandem cunctarum, quibus indiget usus, egenos
 Atque inopes rerum, docuit sors ultima summi
 Auxilium sperare Patris: tum stratus uterque
 Membra solo, lacrymis tantum mutoque dolore
 Quæ nequeunt verbis poscunt solatia votis,
 Dum pudor internis subducit verba querelis.
 Ergo ubi cognovit mutæ sibi reddita linguæ
 Munera, consurgens tali prece supplicat Adam:
 Omnipotens, auctor mundi, rerumque creator,
 Quem mihi labe mali infensum atque audacibus ausis
 Constitui felix olim, dum vita maneret,
 Et celeres animos visu super astra daretur
 Posse sequi late circum perque omnia fuso,
 Hos ego cur oculos tua quondam arcana tuentes
 Vel jam non habeo, vel magna ex parte minutos,
 Et tetro clausos terreni carceris antro:
 Ut jam nil veri præter mortalia quædam et
 Fluxa videre datum, ac mundum in pejora laban-
 [tem,
 Atque ideo, Omnipotens, qui semper totus ubique
 [es,
 Ad te confugimus, trepida te mente precamur,
 Exaudi miseros, quos semper cernis et audis.
 Cum me olim parti damnatæ annectere vellet
 Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis,
 Nil per se solum, ne victus cederet, ausus,
 Serpentis formam accipiens, et conjugis illa
 Arma meæ duro confecit vulnere, sic nos
 Artificis scelerum fraus improvisa subegit.
 Cumque ego damnarer justa pro crimine pœna,
 Agnovit culpam tanto mens icta dolore,
 Ut mihi me de me pœnam præbere putarem,
 Idcirco et gemitus pœnæ, lacrymasque negavi,
 Amplexusque animo solatia dulcia pœnæ,
 Hanc ipsam posthæc sacra inter munera ponens
 Pro venia sceleris, non jam detrecto labores,
 Quoscumque addideris; tamen interca, optime judex,

A Si juvat, exaudi nil in tua jussa precantes.
 Nec jam istud lacrymis et mœsta voce precamur,
 Judici censura tui quo se illa resolvat,
 Tota sed ut plenas teneat sententia vires.
 Jussisti mota victum me quærere gleba,
 Et steriles spinas sparsa pro fruge levandas
 Dixisti, et tribulos pro fructibus; ergo serenda est
 Ut fallat mea vota seges quæsita labore.
 Noscere da quæ sint segetes, quo more serendæ,
 Fructiferæ quæ sint herbæ, quæ forma laboris.
 Da, Pater, auxilium miserans, hisque imbue sensus;
 Tunc erit, ut rerum compos et certa salutis,
 Serviat Eva mihi, sævumque experta parentis
 Supplicium, pariat populos ut crimine nostro
 Plectantur, purgetque patrum peccata, nepotum

B Mortibus æternam faciens successio pœnam.
 Interea dum sic orant, serpentis imago
 Indice visa metu tacito se tramite ferre,
 Leniter ad molles spiris reptantibus herbas:
 In se convertit trepidos, dirique doloris
 Excusso senio cognatas traxit in iras.
 Et prior Eva viro: Si te suprema malorum
 Causa movet, rape saxa manu, datur ecce facultas
 Auctorem lethi letho dare; callidus ille
 Supplicii doceat propriis, et morte cruenta,
 Quam sit triste mori, qui me male perdidit et te.
 Dixit, et elapsum cursu petrisque secuta est
 Missilibus; quin et duras pro robora cautes,
 Quo se reptando condebat callidus anguis,
 Ambo projiciunt: quarum rigido una lacerto

C In nudum casu silicem dimissa resultat,
 Scintillamque ciet, sicco quæ e fomite nata
 Exiit in flammam, et crinita incendia late
 Extendens tota jam silva ardebat adepta.
 Hic horrent, latebrasque gradu trepidante requirunt,
 Sed pavidos stupor ipse tenet, curamque sagacem
 Injicit insolitæ flammæ: quam cernere rursus,
 Et timidi spectare volunt; paulum ergo remoti
 Telluris dorso sterilibus mirantur opacas
 Defluxisse comas, nemorumque horrere favillas,
 Fuscarique diem, totas splendescere terras,
 Et lucem sub sole novam: nec mente quieta
 Accipiunt crepitus stridentibus undique silvis,
 Undantesque globos flammarum in sidera latos,
 Nec quod radices immersus tendit in imas

D Ignis edax penitus, sumpto quo victa calore
 Terra suas pandit generosa ad munera venas.
 Quæ cum jam cuncto siccata liquore fuisset,
 Mox fieri liquor incepit, rivisque metalla
 Fundero quæque suis; fulvo hinc torrente coruscat
 Auri summus honos, candenti lacte renidens
 Effluit argentum, rigor æris lubricus errat,
 Et cogit in mollem resoluta corpore massam.
 Vis brevibus formam ardentis comprehendere silvæ?
 Sulfuræ volitant nemoris per opaca favillæ,
 Non aliter quam dum ruptis sicca Ætna caminis,
 Egerit immixtis stridentia sulfura flammis:
 Tum se decoctis tellus pinguissima glebis
 In fetus movit varios, quos imbre marito
 Parturiens putri dissolvit rura meatu,

Qua tumidi crepuere sinus, elataque messis
 Exstitit, et motis undans trepidavit aristis,
 Disceret ut speciem segetis novus accola cultæ.
 Nil tamen hinc longus quidquam sibi vindicet usus,
 Nil casus virtutis inops, Deus omnia nosse
 Quæ bona sunt cum luce hædit, mundoque minori,
 Quidquid major habet, sacro innotescere sensu,
 Seque per hæc voluit : quod si illibata maneret,
 Ut data mens homini est, nullique obnoxia culpæ,
 Non illam species, non illam corpora rerum,
 Non modus astrorum, numerus nec mollis arenæ
 Falleret, aut quantis cum magno terra profundo
 Extensa est spatii, aut quæ mensura peracta est
 Molis. Quid resonet motu septemplex axis
 Harmoniæ vocale melus, nunc discitur usu
 Assiduisque datur studiis, quanquam arte vel usu
 Quod capimus Domino semper donante tenemus.

At vero ad primos ut se digressa parentes
 Nostra chelys referat, jam, quæso, attendite paucis.
 Pulsus ab augustis paradisi sedibus Adam,
 Nullum habuit prius officium, quam conjugis usum,
 Atque omnem natis operam navare creandis.
 Ergo ubi prima domus natis jam plena duobus,
 Inter tam varios solatia multa labores
 Attulit, atque novum se vidit uterque parentem,
 Multiplicata graves relevavit cura dolores,
 Et spes jam subit propriis gaudere ministris
 Ruris in officio : quorum qui maximus ævo,
 Arva Cain duris vertebat pinguia rastris;
 At vivo gaudere lucro dignissimus Abel
 Collibus in nudis et sicci germine campi
 Innocuus pascebat oves, et lacte parentes.
 Verum exspectati sensere ut gaudia fructus,
 Divino intuitu vinci sua vota favore :
 Mox decrevit uterque sui libamina fructus
 Prima dicare Deo, sacras prior impedit aras
 Frugibus ille novis, niveo magis hic litat agno.
 Prima sacerdotum species, mox hostia fratris
 Impia, sed Christum longe tamen ante figura
 Signans, perpetuus nam cum foret ille sacerdos,
 Summi Melchisedech ex ordine : protinus in se
 Conflata invidia, et fratrum livore suorum est,
 Hostia salvifica dum pendet ab arbore factus.
 Sic olim ante sui præsensit candidus Abel
 Invidiam fratris : nani cum de fruge litasset
 Iste sua, niveo ille agno, mox protinus altum
 In cælum ascendit combusto fumus ab agno.
 At contra per inane volans de frugibus illis
 In terram rediit fugienti fumus olympo :
 Aut quod pejores Domino sacraverat, aut quod
 Illi non gratum est, animo quod prodit avaro.
 Inde Cain tamen iusanas flammatur in iras,
 Invidiæ ducens illo de fonte venenum,
 Unde propinarat serpens, fratremque cavendi
 Ignarum, sæva mactatum cæde trucidat.

Heu, facinus ! Quo non miseros furiosa libido,
 Quo non ira, recens odium, et vis improba cogit ?
 Quid meret innocuus frater ? num sanctior ille
 Quod fuit, interimi meruit ? jam facta parentum
 Non est posteritas quod quidquam accuset, et ipsi

A Flagitium addidimus : jamque est quod callidus an-
 [guis

Objiciat, si fors illum accusare velimus,
 Quod morimur : namque ad cumulum prima illa pro-
 [pago

Criminis, adjecit mortem, culpamque parentum
 Inductam mundo (horrendum est id dicere) fecit
 Impietas scelus esse novum, sic impie, sic tu
 Dire Cain, primore novum cæde inficis orbem :
 Pro qua perpetuas pœnas jam morte solutus
 Æternumque dabis, longe serpente nefando
 Deterior, tua metimur si crimina : namque
 Attulit ille necem nobis, non intulit : at nos
 Cepimus allatam, tu vero hanc primitus infers.
 Tanto ille pejor, vitari publicus hostis

B Quod potuit : tu privatus nulla arte caveri
 Jam poteras : quis enim dilecto a fra tre timeret ?
 At vero nulla est hominis tam dira nefandi
 Culpa, Deus quam non animo clemente remittat,
 Si modo pœniteat facti : quod teste Caino
 Accipimus, quem tunc fraterna cæde madentem,
 Non indignum habuit (tanta est clementia) sese
 Corruptore Deus, quin blanda voce rogatum,
 Frater ubi suus ille foret, facinusque negantem
 Arguit, et leviter tanto pro crimine punit.
 Nam profugum tantum atque extorrem ab utroque
 [parente

Longius amandat, vastasque relegat in oras,
 Et jubet a patriis confestim excedere terris.
 Hac etiam longe misero feliciter in re

C Gratificans : gravior nam multo est pœna videri
 Inter felices et pura mente beatos
 Victuro post supplicium factique pudorem.
 Utque sit exsilium levius, comes additur uxor
 Fida reo forsitan, ne desperatio solum
 Arriperet : tum etiam quæ duras pectoris ægri
 Molliret curas, et noto corpore fractum
 Sisteret amplexu : nullique obnoxia culpa,
 Et Dominum votis et pura mente colendo,
 Eliceret quidquid posset satis esse duobus.
 Sic multa extorres comitatur gratia, quorum
 Auxit multiplicans per nomina mille nepotum
 Progeniem Deus omnipotens, regemque Cainum
 Esse dedit populis, quos cingere mœnibus urbes
 Erudiit, prælonga videns in tempora natos.

D Interea mœsto rursus gravis Eva marito,
 Pensarat primum sancto jam pignore damnum,
 Reddideratque iterum nata jam prole parenti
 Multiplices animi curas, et mixta labore
 Gaudia : Seth puero nomen fecere, vice Abel
 Quem dedit omnipotens illis Deus : unde secuta est
 Posteritas, cujus de semine prodiit Enos,
 Qui primus tacita lectus virtute sacerdos,
 Posse cieri piis precibus, votoque potentem
 Speravit, meruitque Deum, populumque secutum
 Imbuit, æterni cultum servare Parentis.
 Cujus de serie pollens virtutibus Enoch
 Descendens, meritis etiam non impar avitis,
 Redditus in sedes patrias orbemque beatum,
 Vivit adhuc, et habet vitæ jam regna futuræ.

Hic justus proavus Noe sub tempora cujus
 Infecit totum studiis concordibus orbem
 Culpa frequens, vitiisque sequens adjunxit avitis
 Posteritas vitium : quapropter mille per annos,
 Aut prope majores cum vivere consuevisent,
 Ne perversi hominum mores crescentibus annis
 Augmentum acciperent, vitiis ut terminus esset,
 Maxima vita hominum lustra ad duodena redacta
 [est.

Namque Cainigenum cum se conjuncta profanis
 Damnasset thalamis in pejus prona juvenus,
 In varium facinus, Superum deserta favore,
 Prosilire, inque omnes currit temeraria lapsus.
 Tum Deus averso tam multa ob crimina mundo
 Confestim infensus, voces erumpit in istas :
 Nequaquam posthæc humana in gente manebit
 Spiritus ille meus, vitam nec proferet ultra :
 Vivere bisseos decies contenta per annos
 Vita nocens hominum : quoniam terrena secuti
 Plus carnis quam mentis habent. Sic ergo severa
 Ævi constituit tempus sententia certum
 Judicis immoti, longæ ne tempora vitæ
 Criminis augendi causam præstare valerent.
 Flagitii quid enim jam non auderet iniqui
 Impia gens hominum ? nam magna mole gigantes,
 Monstra horrenda hominum, vario de semine nati,
 Nil non audebant, quis una et maxima virtus
 Non fore ad extremum pravos, quos dira libido
 Crimen in omne trahens, nullas sine sanguine no-
 [ctes,

Aut sine cæde dies unquam ductare sinebat :
 Immemores juris divini, hominumque sui que,
 Affectusque pii, matrumque, patrumque suorum,
 Auctorisque Dei : tantumque in crimina summa
 Processum est, homines Dominum ut formasse pige-
 [ret,

Ut perversa etiam Deus ob peccata nocentum,
 Criminis expertes animas, convolvere vellet,
 Atque superfusus terras immergere lymphis,
 Rursus in antiquam mundo redeunte figuram.

Unus erat Noe justus, quem propter in iras
 Differret prodire Deus : quem vita fidelis
 Jam per quingentos immunem criminis annos
 Duxerat, et sancta degentem in lege probarat.
 Cui sic sancta Deus pandens arcana revelat.
 Jamque hominum vitiis infectam turpibus omnem
 Aera cum terris in deteriora relapsis
 Eluere, et tumido visum est submergere ponto :
 Et dum cuncta ruens operit, jussusque residit
 Gurgite præcipiti, pollutum diluat orbem,
 Implicitosque homines, et quidquid vivere jussum
 [est

Causa hominum, inflati convolvat labe profundi.
 Sed quia tu solus cui cordi nostra voluntas,
 Devotam sanctis duxisti legibus ævum,
 Perversis semper voto meliore repugnans :
 Sic decretorum moderabor jura meorum,
 Ut mihi cum justas luerit gens impia pœnas,
 Purgatæque orbis feces : tum dignius a te
 Incipiat mortale genus, summumque parentem

A Te numerent populi post hæc qui tempora vivent.
 Quadratis igitur trabibus contexta paretur
 Arca tibi, cubitis sed quæ sit longa trecentis,
 Lata quaterdenis, denos super : aera in altum
 Terdenis surgens, cubitali ornata fenestra.
 Insuper a leva ponatur janua parte.
 Tunc calidum bibula spirans compage bitumen
 Exploret, tenues et vestiat undique rimas,
 Cumque triplex spatium discreverit area duplex,
 Sic discernantur propriis animantia nidis,
 Ne violent permixta genus, commissaque pugnent,
 Confundantque cibos, quorum te condere par est
 Tantum materiem : nam dispensata receptis
 Ne desit, præstare meum est. Hæc mente fideli
 Noe concipiens (sensus ipse animumque ministrans,
 B Velle et posse dabat famulo, quodcunque jubebat)
 Jussum opus aggreditur, densas prosternere silvas
 Incipiens, atque annosas proscindere quercus,
 Admittunt luci radios, umbrisque levatur
 Campus, et æquævo spoliatur robore valles.
 Sed cum tam multo fuerit properata labore
 Summa operis cœpti, centum differtur in annos,
 Ut bona vita sequens, vitæ delicta prioris
 Emendet, mutetque feros gens impia mores.
 O miseri, quos tam justæ dilatio pœnæ
 Plus facit esse reos : nec jam pro crimine tantum
 Præterito, at longe gravius plectentur ob ipsum
 Temporis indulti spatium, veniamque neglectam :
 Cum testaretur se parcere malle reversis,
 Tempore dilato Dominus. Jam mole peracta,
 C Machina constabat laterum compage capaci,
 Diffugium quod supremum pater ipse pararat
 Naufragiis natura tuis, rapidisque fluentis.
 Tum Deus e celso famulum dignatus olympo,
 Voce monet Noe summum jam tempus adesse,
 Condere se latebris, natos cum uxore, nurusque
 Eripere instanti exitio, mortisque tenebris,
 Cunctaque vivitæ animalia reddere claustris :
 Sive ea terra fovet, seu clarus sustinet aer ;
 Singula de mundis septena, et singula bina
 Ex iis quæ sacris minus apta, immunda vocantur,
 Nec mora fit, quidquid convexo cardine cœli
 Nascitur, ignotum diversis partibus orbis,
 Quod stupet Eous, quod pallidus horret Iberus,
 Australis Libyæ calidis quod nutrit arenis,
 D Scindit Hyperboreas miro quod lumine noctes,
 Festinat trepidans et aperta immergitur arcæ,
 Diluvium dicas jam præsensisse, Deoque
 Auctori parere suo, et pecudes ratione carentes
 Plus quam imprudentes homines ratione valere,
 Et si nil sapiunt. Ergo omni semine vitæ
 Prægravidam ut primum claudi Deus imperat arcam
 Nox ruit, et subitæ cœlum obduxere tenebræ,
 Effusoque cadens terras ferit aere nimbus,
 Et furit, et toto pariter desævit in orbe.
 Nec satis excidio est qui nubibus effluit imber,
 Antiquæ laxantur aquæ, jamque æthere aperto
 In nubes vacuas cœlum pluit, et reserata
 Desluit in lymphas mundus cœlestis abisso,
 Atque novos pandit fontes, torrentibus æquos.

Dumque uno immixtum raptim se gurgite jungit,
 Quod cœlum, quod terra vomit, quod nubila fundunt
 Involvit mersos mixtis cultoribus agros,
 Implicitosque greges stabulis, cum civibus urbes,
 Obruit inter aquas : populique natante ruina,
 Nulla manet rerum facies : tegit omnia flumen,
 Crescendoque suum perdunt et lumina nomen.
 Mox etiam cursu, nullis satiaBilis unquam
 Annibus Oceanus, tam magna mole ruentes
 Jam præsentit aquas : aucto quas gurgite major
 Pellit, et in cumulum redeuntē surgere cogit.
 Donec contractis æstum attollente profundo
 Undique littoribus summo se circite jungit
 Fluctus, et oppressis concurrunt æquora terris.

Et jam ter quinīs super omnia celsior ulnis
 Arca ferebatur (namque hæc mensura supremos
 Excessit montes) cum quadraginta diebus
 Unius pluvix furor, et mors una fuisset.
 Ter quinquagenis dehinc solibus aere sudo
 Consimilis ponti modus et mensura remansit.
 Dum pater omnipotens jamdudum in carcere gentis
 Conclusæ miserans, terris abscedere magnum
 Paulatim jussit pelagus, sensimque relabi :
 Ne raptim fugiens terras subverteret omnes,
 Et stabilem in sedem tellus ut sicca mearet.
 Denique diffuso planus mox aere vertex
 Prodere se cœpit pedetentim, et summa videri
 Posse juga, ac planos scopulis descendere fluctus,
 Cumque residenti sensim prorumpere silvas
 Æquore, et occultos paulatim surgere colles.
 Jamque niger patula speculator missus ab arca,
 Aera reppererat placidum, prædaque reperta
 Non jam curabat consueta in claustra reverti :
 Ergo emissa semel vitali e sede columba,
 Nil referens certi, rursus dimissa reportat
 Paciferæ frugis parvum libamen olivæ.
 Tantis ad iudicium hoc, magni cum laude parentis
 Clausorum fletus, quo se gaudere revelant,
 Exoritur : quantus muris cum victor acerbus
 Insultat, subitum obsessis si forte feratur
 Auxilium : quantus cum iudice missa modesto
 Addictos rursus vitæ sententia reddit :
 Quantus in ambiguum funus cum vita recurrit
 Inter lugentum lacrymas et gaudia fletus.

Posteaquam rursus speculatrix arva patere
 Nuntiat, hoc ipso terris quod missa receptis
 Non rediit, tædet pigras perferre latebras,

A Et juvat ad cœli ventos spirare patentis,
 Atque animam æthereo laxatam pascere sensu :
 Sed nulli claustro fas est exire patenti,
 Donec reliquias illuc qui iusserat orbis
 Ingredier, jubeat sacris excedere claustris.
 Cœlitus admonitum fida cum conjuge Noe,
 Cumque domo, et natis pariter, nuribusque pudicis
 Et nova deductis iterum dare rura colonis,
 Cunctaque succidux servata anlmantia proli,
 Jam captiva diu claustris emittere apertis,
 Quæ bonus humanos opifex servarat in usus.
 Quæ postquam data porta ruunt, pars aera pennis,
 Pars saltus silvasque petunt, pars mersa cavernis
 Infoditur patulis, terræ pars libera campis
 Exsultat siccis, et prato vernat aperto.

B At vero mundi sortitus regna secundi
 Cuncta oculis Noe lustrans, ac mente capaci
 Accipiens, animumque volens saturare replendo,
 Cuncta haurit, rapido perlustrans omnia visu,
 Ut nova miratur : noto fulgentior ortu
 Et mage sol rutilus ridet ; majore sereno
 Læta poli facies, et desperata virescunt
 Fetibus arva novis : sed adhuc versatur imago
 Ante oculos, tantæ semper memoranda ruina.
 Inter aquas quid pertulerint, quid munere sacro
 Non etiam tulerint, fremeret cum verberæ sævo
 Pontus, et illis contemneret arca procellas.
 Cumque suis Noe quam prompta et lata revolvit
 Se circum summi fuerit largitio Patris,
 Cogit et attonitos mirari ac volvere secum,

C Unde tot esca animis toto suffecerit anno,
 Quis potus, namque hoc constat, si cætera vitæ
 Suppeterent, clausos, dum fluctuat arca, perire
 Inter aquas potuisse siti, nisi rector olympi
 Depositos, hominum auxilio donoque carentes,
 Sustinisset eo quo condidit omnia nutu.
 Ille animas longæ perituræ carcere noctis
 Affectu lucis spolians, virtute replevit.
 Ille ut tam segnem possint perferre quietem,
 Infudit pigri placidum torporis amorem :
 Omnipotens quid enim non ejus dextera possit,
 Qui gelidi raptim mersos sub gurgitis undas
 Cum visum est ardere facit, flammisque sub ipsas
 Algere invectos? et qui nunc tempore parvo
 Posse perire homines docuit mergentibus undis,
D Ostendet flammis atque undis posse renasci.

LIBER TERTIUS.

Talia mente gerens, venturaque sæcula cernens,
 Non prius officii quidquam servatus inire
 Constituit quam sacra Deo laudesque rependat,
 Gratesque evaso referat discrimine Noe.
 Mox niveo sacra exsurgunt altaria saxo,
 Agnovitque hæc prima recens altaria mundus.
 Antea totus enim, convexo tramite cœli,
 Templum mundus erat, tum dudum ad sacra paratis
 Affugit e gregibus septenis hostia præceps,
 Seu volucrum ex specie, mollis quas sustinet aer ;

Sive ex his quæ terra parit ; nam septima quæque
 Aris sternuntur devota animalia sacris.
 Æthereo tum mox ignis demissus olympo
 Libat odoratos ad sacra altaria fetus,
 Ambrosiumque Deo flagrant holocausta vaporum.
 Et quanquam nostri nil muneris indiget, ille
 Totius mundi Dominusque Deusque, suorum
 Attamen officiis venerari et munere gaudet.
 Qui lymphis tandem sic Noe affatur adeptis.
 Et si parva fuit, tanto pro crimine, pœnæ

Ultio, vindicibus pluviis, cœloque refuso
 Tot scelerum damnasse reos, sedemque nocentem
 Terrarum, mage diffuso purgasse profundo :
 Non tamen offensi, feriemus verbere tali
 Ulterius mortale genus : quamvis ruituras
 Per varium facinus, per crimina pristina rursus
 Humanas mentes videam, gentesque profanas,
 Non tamen interea cessabit dextera vindex,
 Supplicia injustis quæ reddat, præmia justis.
 Vos igitur, quos vita probat justissima nobis,
 Crescite, securi et fecunda prole referte
 Arva, nosque [*F.* novosque] greges longis distendito

[terris.

Servabunt elementa vices, cunctisque diebus
 Sparsis seminibus reddetur debita messis.
 Curret opus mundi compar, discordibus horis :
 Æstati certabit hiems, ac tempora librans
 Veris et autumnus fugiens replicabitur annus.
 Vosque (quibus regnum solidi permisimus orbis)
 Tota tremet, metuetque ampli substantia mundi,
 Imperium ecce damus vobis res prorsus in omnes,
 Totque inter species rerum : quæ sponte moventur
 Carneæ membra quidem vestros largimur in usus,
 Quanquam interdum vobis a sanguine vivis
 Esse volo : quem si quisquam ederit, haud secus acris
 Illum iudicii plectet sententia, quam si
 Hauserit humana fluidum de cæde cruorem :
 Quem repetam semper vindex, adeoque requiram,
 Ut mihi non solus pendat rationis abundans
 Supplicium, sed bruta etiam : cruor omnibus æque
 Sit sacer humanus. Verum ne postea quisquam
 Diluvium metuat, tali sit fœdere tutus.

Cum levis in nebulas pendens se verterit humor,
 Et nigras cumularit aquas in concava nubes,
 Effundam radios, et pulchrum circite summo
 Arcum componet mihi solis imago recurvum,
 Pingentem convexa poli, qui luce colores
 Exhibeat varios, et in aera dissipet imbres,
 Ignis plus habeat rutilans, et jam minus imbris :
 Quod sibi venturi specimen præsumere signi
 Posteritas sectra potest, ut fœdere tali
 Post hæc diluvium credat non esse timendum.
 Talibus attentis imperiis cum conjuge Noe,
 Post habitas Domino grates, laudesque repensas,
 Certatim et limo dulcique uligine læta
 Arva pater natique simul, quis firmius ævum,
 Mox subigunt rastris, et semine rura maritant.
 Tum vere effusis late densissima campis
 Herba virens, flavas cum duravisset aristas,
 Solis ob ardorem in frugum lacte gelato
 Reddit multiplicem cumulato fœnore messem :
 Et nova prægravidæ jam palmite vinea dulci
 Luxuriat fructu, totaque ex arbore nectar
 Parturit, et duro nascentia pocula ligno.

Forte Deo Noe celebrabat lætus honores,
 Indulgens sacris epulis, vinumque propinans
 Prima e vite novum : quo demum largius hausto,
 Hinc alto gravidus somno, membrisque solutis,
 Non bene composita cum veste jaceret, humique

A Prostratus, spectanda daret genitalia natis
 Membra suis, uni tibi Cham teterrime risum
 Movit origo tui, nec jam peccasse sat uni
 Esse tibi credens, fratres aspergine culpæ
 Contendis maculare tuæ : sententia multo
 Quos melior, meliorque animus, detecta parentis
 Objecta docuit celare virilia palla :
 Nam patrium aversis manibus texere pudorem :
 Sed simul atque Japhet, tali dignissima patre
 Pignora, quos ideo fratris dedit esse minoris
 Jure pater dominos, somno vinoque solutus.
 Qui mox natorum evigilans benefacta suorum,
 Et Cham demeritum tali mercede reperit.
 Cham tu, inquit, maledictus eris, servusque tuorum
 Æternum fies ventura in sæcula fratrum.

B Sem vero benedictus erit, fratremque minorem
 Participem secum communi sede bonorum
 Efficiet, quorum late possessio currat.
 Hæc fatus senior, cum jam decurreret annos
 Mille minus decies quinos, in pace quievit.

Interea Domini dum sancta in lege vigeret
 Posteritas, multis jamque aucta nepotibus, et se
 Cœlorum ac terræ Domino committeret uni :
 Tunc sanctis hominum parebant omnia jussis,
 Terra gravis, liquidum pelagus, vegetabilis aer,
 Non opus arte illis, cœlesti namque magistro
 Omnia discebant. Sed postquam in crimina mundus
 Exiit, et late vitii sese abdidit inis,
 Perdidit insigne hoc munus damnata propago,
 Oblitamque Dei plures effingere divos

C Non puduit : tanti est supremi oblivio Patris.
 Tum gravis inventor lethi cessare capacem
 Fraudis materiam non passus, cuncta maligno
 Subdidit arbitrio, quo fatum induceret orbi,
 Suaderetque Deum vel jam non esse, vel ista
 Inferiora hujus contemnere munia mundi.

Ergo res hominum cunctas, eventaque rerum
 Quæ Domino fuerat par assignare supremo :
 Assignare vagis persuasit subdolos astris,
 Atque avium spectare fibras, motusque volantum,
 Et studio ingenti magicæ scelus intulit artis,
 Et plures orare deos, idolaque muta
 Aut magis idolis latitantem semet, in ipsis
 Suasit adorari, multo mage dignus aduri.
 Inque nefanda prior descendit crimina Nimroth,

D Impietatis apex Cham servo e semine natus,
 Mole et mente gigas, Babylonia regna gubernans ;
 Persarum hic animos capiens, venator iniquus,
 A veris Domini sacris traduxit ad ignem.
 Nec modo plus æquo cupidus, hac arte sagaci
 Ille caput scelerum, mundi infensissimus hostis,
 Illusit curis hominum, sed mentibus ipsis
 Irruit, et sensus penitus descendit in omnes,
 Mox et in affectus : nam cum patriæ unica proles
 Spem generis letho secum traxisset acerbo,
 Infelix Nimroth, lacrymas noctesque diesque
 Continuans, hebetique trahens plangore querelas,
 Dum furit, et raptum quærit per singula natum,
 Effecta mœstum solatur imagine luctum,
 Et Pario effectam filii de marmore formam

Credidit infelix incluso vivere sensu,
 Et questus audire suos. Mox inde dicatis
 Erectisque aris divinos addit honores,
 Inque loco jubet esse Dei, tum protinus omnes
 Amplexæ gentes scelus hoc, crimenque secutæ,
 Pro diis quæque suis caros habuere parentes,
 Post etiam simili reges in honore locarunt,
 Dixeruntque deos : quorum sub nomine mendax
 Græcia, dum veris falsa insinuare laborat,
 Addidit obscuras vanis rationibus umbras,
 Excusans tumulos atque indita nomina bustis :
 Donec per species sese dementia cunctas
 Proderet, et rebus minimis membrisque pudendis
 Nomen inane Dei, mundo ridente, daretur.
 Talibus errorum salebris fomenta daturus,
 Ambigua inventor lethi responsa ciebat :
 Usus ad insidias aut igni, aut fonte calenti,
 Aut terra ex antris ventos spirante loquaces,
 Et falsum vani sibi nomen Apollinis indens.
 Talibus a Domino gentes trux ille remotas
 Captabat laqueis quo ducens cunque volebat :
 Tanti est a sancto Domini discedere cultu.

At vero egressi unde sumus, redeamus ad illam
 Majorum seriem, quæ paucos aucta per annos,
 Usque adeo excrevit, quod mox Oriente relicto,
 Inde novas alibi compulsi querere sedes,
 In campum (Sennaar veteres dixere) patentem
 Perveniunt : cumque his etiam discedere terris
 Cogitur in varias partes spargenda juvenus,
 Cœpit in hæc mœstas tristissima verba querelas :
 Heu ! quam non certus vitæ status ordine cœpto
 Fert homines ! quamque ignaros vel prospera fal-
 [lunt

Per varios casus ! quam voti summa petiti
 Tendit in adversum ! jam nos (si dicere fas est)
 Quod sperata patrum precibus numerosa nepotum
 Crevit turba, piget : spargenda est quippe per orbem
 Exsilio cumulata manus, perituraque longe
 Finibus a patriis : nos ergo sicine tandem
 Longa pauperie defecta, inhonoraque membra
 Ignotis dabimus passim tumulanda sepulcris ?
 Nec saltem miseri tumulis claudemur avitis ?
 Nullaque erit nostri post mortem fama superstes !
 Quare agite, o juvenes, dum vires turba ministrat,
 Quæ vobis superest, quæ finem nesciat ullum,
 Egregiam æternis famam dimittite factis.
 Urbem condamus, cujus sub mœnia turrem
 Usque attollamus, donec pingentia cœlum
 Sidera et excelsi convexa attingat olympi,
 Nescia posteritas ut nos hinc orbe relicto
 In cœlum migrasse puet. Sic mota juvenus
 Contemnit cautes, et quidquid monte reciso
 Defluit, ac domitæ fictos de viscere terræ
 Constringunt igni lateres, operisque futuri
 Materiam proprio malunt debere labori :
 Hanc inter stratum sic necit utrimque bitumen,
 Ut solidas simulent circumdata mœnia cautes.
 Mox turris properata subit, mox vertice nubes
 Transilit, ac fruitur cœli propiore sereno.

Tum Pater Omnipotens cœlesti voce senatum

A Congregat angelicum, turbæ insana superbæ
 Facta stupens, isthæc regni consortibus inlit :
 En terrena phalanx quo jam temeraria pergat
 Cernitis, et quantos imprudens tendit in ausus.
 Mortali quæ structa manu contingere celso
 Credit posse polos, et ad æthera ducere nostrum,
 Cum nemo indutus terreno corpore, cœlum
 Ascendat, nisi qui cœlo descenderit alto.
 Sed quia gens una est, eadem quoque forma lo-
 [quendi,
 In componenda persistent turre, nec ante
 Desistent quam mutua opus consensio cœptum
 Finierit : tanta est humanæ insania mentis.
 Ergo agite (ut vetitum norint quod posse negatum
 [est)

B Jam descendamus, tumefactaque corda superbo
 Consensu varii turbemus vocibus oris,
 Ut quod peccarunt concordis crimine mentis,
 Confusæ damnet melior discordia linguæ.
 Dixit, et intentos operi, molemque levantes
 Mentibus attonitis, subjecta oblivio primum
 Intrat, et ignotæ subit imperfectio linguæ.
 Increpitant operis studio cessante magistri
 Cunctantes socios, sed vocem nemo remittit
 Non intellectis : quod si quis tentat, inane
 Sibilat, aut rupti fremitu sermonis anhelat.
 Si vanum prava susceptum mente laborem
 Destituit frustrata manus, jam nemo propinquum,
 Nemo patrem sequitur, quem quisque intelligit,
 [addit

C Agglomeratque sibi, sociumque adjungere curat.
 Dumque perit divisa hujus cognatio gentis,
 Gentem lingua facit : sparguntur classibus æquis,
 Diductasque petunt vario sub sidere terras.
 Haud aliter volucres campi per mollia plana,
 Quas gregibus mixtis errare et querere victum
 Persuasit secunda dies, cum nocte propinqua
 Frondea tecta petunt, exemplo cum grege turba
 Vulgus quæque suum sequitur, rabidoque volatu
 Miscetur, similis qua duxerit aut color aut vox :
 Sic tunc in partes populus se dissecat unus,
 Et species sit quæque genus, longeque remotis
 Considunt terris, atque orbem gentibus implent.
 Nec tamen hoc sacri (cum sit sua pœna nocentum)
 Muneris est vacuum : nam quamvis ultio justa

D Hæc fuerit, quos non tetigit reverentia cœli,
 Quæ sedes propria est mundi, rerumque parentis,
 Ut nec se agnoscant, verba inconsueta loquentes ;
 Attamen id multum quod rupto hoc lædere cantum
 [est,
 Ne, quam paucorum attulerat persuasio culpam,
 Cunctorum assensu rursus contingeret omnes,
 Et faceret commune nefas : ne prælia dura,
 Et rabido populis mors arcessenda furore
 Bellum illis civile foret : sic profuit illis,
 Inque bonum versa est primæ distractio linguæ,
 Quanquam nec prorsum sublata Ebræa loquendi
 Consuetudo fuit : cum tunc permanserit oris
 Ebræi sonitus, sermoque antiquus, in illis
 Qui culpæ expertes. Pars non injusta fuerunt

Natorum quos Sem genuit, custodia justi
Quos tenuit, Dominique etiam reverentia rexit.

Sed postquam toto dementia percita mundo,
(Ut taceam magici scelus instabile monstri)
In truncos et saxa etiam durique metalli
Arte cavas species, et cassas luce figuras,
Impegit mortale genus, mentesque supernis
Intentas fregit, terræque adduxit inertis,
Convolutique simul fœdæ contagio labis,
Non secus Æthiopum ferventibus excita terris
Nubila morborum, corrupto tramite cœli
Dum currunt, quisquis percussus fulmine lethi
Ingemuit, simul ipse ruit, quicumque cadentem
Conspexit, cecidit, congestaque funera passim
Dira lues stravit, camposque reliquit inanes :
Sic tunc præcipiti complexos mole furoris,
Ne nihil infectum toto dimitteret orbe,
Comprendit repetens, quos jam dimiserat error.
Donec Chaldæi generis, de semine Thare,
Vir justus, metuensque Dei, cum stirpe suorum
Urbem aliam, moresque novos, sedemque requirens,
Mansit in Assyriis demum novus accola Carrhis.
Qui quadragenis lustris ubi vixit, et uno,
Infauftam hanc vitam felici morte redemit.
Huic, meritis parem, et sanctis virtutibus æquans
Aut longe superans, successit filius Abram,
Vir cœlo dignus, nam primo a limine vitæ,
Verum mente Deum venerans, gentilia semper
Aversatus erat, quem postquam morte parentis
Jussa sequi jam posse Dei, sine fraude liquebat,
His Dominus famulum meritis dignatus adire est.

Quandoquidem toto te solum invenimus orbe
Quem sincera fides juvat et reverentia nostri :
Linque procul sedes patrias, terrantia nocentem,
Pollutamque domum : cognatio tota profana est,
Et fugienda tibi ; terræ melioris in agros
Me duce pervenies : ne sis pars gentis iniquæ,
Qui sanctæ caput esse potes, tum sacra dicabo
Quæ maneant, benedicte, tibi, nomenque per omnes
Magnificum reddam populos, bona cuncta repen-

[dens,

Et benedictus erit, tibi qui benedixerit, atqui,
Qui maledicta tibi conviciaque ingeret, ille
Confestum maledictus erit ; benedictio per te
Spargetur tribus cunctis, ævoque futuro.
Dixit, et imperiis mentem quæ pareat indit,
Promissisque piis credat. Mora nulla repente
Dicto intercedit Domini, sed protinus Abram
Cum gregibus varii generis, famulisque paternis,
Conjuge cum fida, cari cum pignore fratris,
(Cui Loth nomen erat) digressus, limite reeto
Igotum sibi carpit iter : mollissima lætas
Præbent arva vias, blandumque faventibus austris
Arrident, nullis turbatur motibus aer,
In Chanaan terras et regna uberrima Sichem
Donec perveniens, didicit sobolique sibi que
Isthæc in sortem imperii cessura futuri.
Unde Deo supplex devotas exstruit aras,
Et veteres revocans, cultor novus, auget honores.
Iude petit Bethalem, sedes quæ lecta beati

A Hospitiis sacra viri, cunctasque superbis
Excessit meritis terras, quandoque secundo
Post cœlum numeranda loco, nam sede superna
Dignior ista Dei, quæ pignus lege salutis
Emissum mundo tantum mirante paratum
Exciperet visa est, hominemque remitteret astris.
Hic quoque solemnes Abram pater exstruit aras,
Et linquenda novis habitacula ponit in arvis.

Namque fame rursus sedes mutare coactus
Castra movet, totamque domum, famulosque gregesque
Secum agit, et rebus commercia justa rependens
Intrat in Ægyptum, et Sarai appellare sororem
Mavult quam uxorem, ne barbara pectora sancti
Hospitis in cædem stimulet furiosa libido.

B Ictus inardescit, thalamosque et fœdera certa
Lege parat, longos isthæc connubia in annos
Ducturus, ni longe aliter disponderet ille
Auctor conjugii, cui cum minus ista placerent,
Ecce pavor regi mersa formidine mixtus
Ingruit, et subito quatit improba corda tumultu,
Exterretque animos niger horror, et implicat artus :
Ut rex sacrilegæ gentis tam tristia vota
Sentiret damnasse Deum, qui tale profecto
Consilium infudit famulis, ut barbarus hostis
Esse virum Sarai securum agnosceret Abram :
Cum foret expertus quam non impune profano
Appeteret ferro quem nec viduare liceret.
Sponte igitur, nulla violatam labe, marito
Reddit, et ingenti cumulatum fruge remittit

C In Sichem, Bethalemque suam : quo deinde recepti
Cum gregibusque domoque pater, cum conjuge salva,
Exercent campos, et pinguis pascua late
Immixtis carpunt gregibus. Dum jurgia crebra
Inter pastores patrum nata atque nepotis,
Dum non sufficerent capiendis arva duorum
Armentis angusta nimis, plenissimus ergo
Abram justitiæ atque observantissimus æqui,
Quo dirimat lites, et jurgia tollat avara,
Ut natu major, concessos dividit agros :
Junior elegit, qua dulcibus undique fuis
Rura maritat aquis, ripisque umbrantibus inter
Labitur et teretes saltus Jordania amœnat.
Ergo quo fugiat pastorum jurgia, ab Abram
Declinans, junctos Sodomæ Loth migrat in agros.

D Cum Deus hac Abram mœsti hęc pectora firmans :
Ne movearis, ait, fratris quod prole relicta
Nunc solus videre tibi ; innumerabile vulgus
Tu mihi solus eris, populique idem auctor amici.
Suspice quadrifidi partes intentus ad orbis,
Inspice nunc austrum versus, septemquetriones,
Qua sol exoritur, qua vespere concidit imo :
Hæc tibimet, prolique tuæ, populisque tuorum
Concedam, æternos illis habitanda per annos,
Quis tu etiam terras longe lateque fruaris.
Surge, et qua pateant gressu prius hospite lustra.
Hæc ait : ille libens paret, sedemque relinquens
Emigrat, Chebronque subit, sub ilice nigra
Ad Mambre querceta pater tentoria figit.
Hic quoque solemnes Domino struit, ut colat, aras.

Interea magno circum turbante tumultu
 Hostis adest avidus, varia quem dote referta
 Sollicitat tellus, campis illisa resultat
 Ungula, et effusus errat populator habenis,
 Adversum Sodomæ pinguissima pascua gentis.
 Loth vero portis cum rege erumpit apertis,
 Et vicina manus regum socia arma ferentum,
 Secum equites peditesque trahunt : distenditur

[agmen,

Configunt acies pariter, sternuntque caduntque.
 Sed turpis Sodomæ luxu emollita juvenus,
 Ut rursum exarsit repetitus clamor in iras,
 Vertunt terga metu : rapido pars mœnia cursu,
 Pars montes silvasque petunt, pars septa catervis
 Porrigit ignavas ad tristia vincula palmas.

Ut vero patruus captum Loth audiit Abram,
 Non fletu, (quid enim fletus conferret iuanis ?)
 Sed virtute parat fratri succurrere capto.
 Instructos igitur tercentum deligit omni
 De grege, bisque novem famulos, quos ante præuntes
 Insequitur sensim, qua tendere prodidit hostem
 Lentum præda gravis : quorum de nocte silenti
 Corpora (conflictu dum jam languentia duro
 Irrigat, et fessos dulcis sopor alligat artus)
 Aggreditur, nil venturum sibi tale putantum :
 Ut cum jejuni rabies vasana leonis,
 In pecudum saltu penetravit septa volucri,
 Et dente atque pede exanimat, cupidamque vorandi
 Ira famem superat, dum meta doloris acerbi
 Jainque ovibus vacuas effecerit ultima caulas.
 Haud secus ille duces somno vinoque sepultos
 Sternentesque Abram populos, regesque trucidat,
 Sic tamen ut nullus confundat castra tumultus.
 Nemo gradum sentit, nisi quem mens deficit et vox,
 Nemo sonum cædis, nisi quem mors excitat, audit :
 Sanguine cuncta madent : sicco resoluta sereno
 Tellus tabe coit, gressumque morante cruore
 Lubrica stagnanti titubant vestigia campo.
 Nec tamen omne animans gladiis occumbit apertis,
 Servantur prædæ : tanta est moderatio justii
 Victoris, reliquos sparsit fuga turpis, et agros
 Usque Damascenos instans formido secuta est.
 At victor tanti nil motus laude triumphii,
 Inter equos, pecudumque greges, populumque re-

[ceptum,

Aut captum, gazasque (avido quæ pondere victos
 Victoresque movent) nil prorsus concupit horum
 Magnificus : sed enim tanta inter gaudia mitis,
 Et varios hominum reputat sub pectore casus,
 Omnes omnino prædas, et præmia belli
 Direptis passim populis, regique reservat :
 Non sibi se pugnasce docens, decimam tamen offert
 Hostibus excussæ, quæ vera est hostia, prædæ
 Melchisedech, vinumque et panem ab cæde reverso
 Obtulerat, rex ille Salem, qui munere tali
 Mystica præmisit summi libamina Christi :
 Cujus de manibus sumens Ecclesia corpus
 Vivificum panem, cœlesti pota cruore est.
 At vero hostili redeuntem e funere lassum
 Omnipotens verbis solatur talibus Abram.

A Quandoquidem nullis cupidum te præda subegit
 Illecebris, pretium fidei, mercesque laborum
 Mecum plena tibi est, teque et tua cuncta tuebor
 Hæredi servanda tuo, quem germine sero
 Progenitum, mage multo etiam pius auctor amabis.
 Nil est quod metuas : hæres tuus ille Damascus
 Ut fuit, ipse tuo cernes de semine natum,
 Accendat cujus patrios infantia sensus.
 Suspice connexum quam denso lumine cœlum
 Picta nocte micat, quantis congesta premantur
 Sidera sideribus, numerum quæ objecta recusant :
 Seminis hoc exemplar habes, stirpisque futuræ
 Multiplicis formam. Sic fatus, finit : at ille
 Credidit, et nudæ fidei consensio sola
 Plenam ad justitiæ et meriti reputata coronam est.

B Atque adeo hinc Abram tanta mercede docemur,
 Quanti sit meriti divina credere Verbo.
 Demeriti contra quanti non credere : namque ut
 Credidit, hac rursum divina voce meretur
 Solari, Omnipotens dum verbis incipit istis :

Ille ego sum Deus ac Dominus, qui teque tuosque
 Chaldæa de gente tuli, tandemque paternis
 Exceptum vitiis, terra meliore locavi,
 Ut de te genitus populus meus arva beata
 Incolat, et seriem longe lateque propaget,
 Gentibus expulsis, quas fædo errore parentum
 Sacrilegos ritus olim fecere profani.

Quod cunctabundus nimium quia credere differs,
 Trimam sume mihi torva jam fronte juveneam,
 Cum qua par annis blando grege lecta capella,

C Æquævusque aries nostro inactetur honori,
 Casta quoque humanæ turtar conjuncta columba.
 At vero volucrum non sentiat hostia ferrum,
 Tantum inter medias pecudes discindere cara,
 Quas sic diductas mundi distinguit arenis,
 Ut membris coeant altrinsecus æmula membra.
 Dixit, at ille Dei monitus servare libenter
 Assuetus, raptim properat mandata patrare :
 Sed cum dispositam, quo jusserat ordine, terræ
 Stravisset seriem, subito manus ingruit atra
 Importunarum prædam insectata volucrum,
 Quæ ne contactu violarent sacra profano,
 Undique sollicitus cavet, et circumspicit Abram.
 Sed cum opere attonitum tanto, nec sole cadente,
 Vinceret officii moles tam magna recepti,

D Ecce niger terror, tremor horridus, et sopor intrat
 Nuntia jussa ferens, venturaque sæcula formans.
 Credo, videbatur septum sibi cernere Nilum
 Ebrææ gentis populo, serosque nepotes,
 Ingentesque supra numerum cognoscere turbas :
 Inde truces motus, deductaque castra suorum,
 Transmissum pelagus sicco pede, mersa profundo
 Agmina, naufragium nulla cum classe secutum,
 Ereptosque mari Ebræos, dehinc tota beate
 Regna Palæstina populo patuisse reverso.

Talibus attonitæ visis non deluit almus
 Interpres : Prænosce tuos, sobolenque tuorum,
 Inquit, in externis per sæcula quattuor agris
 Niliaci illius sensuram dira tyranni
 Imperia ; at cum tot peregrina expleverit annos,

Servitio eripiam, gentemque ulciscar iniquam,
 Et reddam terris, blando quas gurgite cingunt
 Nilus et Euphrates. Sed cum peccata nocentum
 Gentis Amorrhææ populique hæc regna tenentis
 Explerint summam scelorum, dignique paternis
 Sedibus expelli fuerint, attamen ante
 Longævo felix decedens limite vitæ,
 Ploratas natis cum pace et munere nostro
 Ad sanctos migrabit avos. Sic fatus, et alto
 Cum jam nox terris densas induceret umbras,
 Signum e monte dedit: confestim fumeus istic
 Apparet clibanus, lampasque ignita videtur;
 Tum sacras epulas, mediumque invecta paratum,
 Præcipiti cursu delibans flamma voravit.

Interea certus regni, prolisque futuræ,
 Munus adire patris cupit Abram: casta sed uxor
 Abnuat officium, quod inanem effeta senectus
 Jamque uterum sibi fecisset; sed dulce mariti
 Pignus spemque novam quacunque ex pellice fusam
 Esse suam credens, famulam (cui junior ætas,
 Agar nomen erat, tellus Nilotica origo)
 Subrogat in thalamos, precibusque aggressa ma-

ritum

Servili semen concedere perpulit alvo.
 Proh servile nefas! ut primum vivere sensit
 Agar ventris onus, fastu tumefacta superbo,
 Despexit dominam, et dominam cui matris amorem
 Debebat causamque, sui furiosa tumoris.
 Recte igitur flagris hanc vir justissimus Abram
 Conjugis addixit: quorum magis acta pudore,
 In deserta procul secretaque lustra ferarum
 Abditur indignans, quam exsul nec spernere cessat.
 Sed rursus obsequio privans quod debuit illam
 Contemnit quo more potest, mavultque pericla
 Desertæ perferre viæ: ni missus olympo
 Angelus occurrat, famulamque ad pristina rura
 Restituat mihi dominæ, blandoque refectam
 Hortatu melius jubeat sperare reversam,
 Et nomen nati doceat, moresque manusque,
 Innumerosque greges tali de stirpe futuros.
 Quo majore redivoto jam certa futuri,
 Et partu dominum fecit prior ipsa Parentem.
 Cum jam decursi spatiis felicibus ævi
 Supra octoginta bis ternos clauderet annos,
 Ad hos bisenas cum justus et insuper unam
 Adderet ætates, solito hunc rursus Pater almus
 Alloquio dignatus adit, jussitque senectam
 Ducere felicem, simul et promissa revolvit,
 Et cum mercedem exspectet, tum corpore pronò
 Abram suppliciter Dominum prostratus adorat.
 A quo mox audit firmata voce futurum
 Se patrem innumeræ gentis, lateque patentis,
 Et cujus veniant etiam de semine reges.
 Hoc tamen a reliquis jussus discernere signo
 Ebræam gentem populis, ut sponte resecta
 Carnæ supervacua se circumcidat, et omnem
 Masculi sexus præsentemque atque futuram
 Progeniem, jussus pueros a matre recentes,
 Atque rudes vitæ, dum mens ignara dolendi est,
 Præputio exutos, octava luce sacrare.

A Quod qui tam sanctum corrumpere testamentum
 Auderet, cessans legi inservire rogata,
 Exhæres fleret regni vitæque futuræ.

At simul ut vero sibi crederet argumento,
 Venturas aliquando suo de semine gentes
 Innumeras, nomen Dominus commutat utrique:
 Non Sarai tibi, ait, sed Sarra vocabitur uxor;
 Et tu non Abram, sed nomine clarior aucto
 Venturæ Abraham post hæc vocitabere genti.
 Quod commune ideo tibimet cum conjuge vera est,
 Promissi quoniam (nihil est re certius ista)
 Mater erit generis, teque annum sole remenso
 Esse patrem faciet, quamvis ridenda putetis
 Virtutis promissa meæ, nec vestra senectus
 Impediet quin divini sententia juris

B Æternos semper maneat stabilita per annos.
 Sed tamen ignoscam dubiis, pueroque futuro
 Iræponam nomen, quod culpam hanc arguat, Isaac:
 Qui nostri indubie servato fœdere pacti
 Hæres certus erit, cuncta cum stirpe suorum.
 Nec tamen Ismael, Agar de semine natus,
 Expers dotis erit, nostro nam munere fultus
 Millia multa virum de se ventura potentum,
 Bissenis pariter ducibus reguanda creabit.

Dixit: at ille avidus pactum accelerare receptum
 Jam centum pulsans annos jam pubere nato,
 Se primum gnatumque suum, cunctosque clientes
 Ac famulos omnes, quo jussum est, stigmatè signat,
 Et populum facit esse novum, fontemque piorum,
 Una eademque via, tanta est devotio legem

C Accipiens, explensque fidem. Quid non meret ergo
 Tam præsens veloxque fides? nam non timor istud,
 Sed sincerus amor, famulique probatio justi est,
 Quodlibet imperium placida sic mente subire.
 Unde Deum sibi promeruit: nempe antea tantum
 Audiri solitus, meritum post tale ministri
 Jam patitur cerni, cumque indignatio justa
 Ultorem stimulet, mortales non tamen ille
 Respuit aspectus; nam cum damnare pararet
 Crimina terrarum flammisque abolere nocentes:
 Aut verum, aut qualem norat se posse videri,
 Et nomen numerumque Abraham prodidit ipsi.

Illi namque domi Mambre in convalle sedenti,
 Tres subito apparent angusta luce micantes.

D Procurrit, Dominumque solo prostratus adorat,
 Tresque etiam supplex forma veneratur in una:
 Quis ut mente pia liceat servire, precatur,
 Et relici, in medios æstus tendentibus horis,
 Non dedignentur famuli mensisque cibusque.
 Usque adeo visus inter sensusque vigentes,
 Errabat dubitans, hominis substantia an esset,
 Quem norat mens esse Deum: tamen annuit ille,
 Officiumque pii non aspernatus alumni,
 Oblatosque cibos, mensasque sacravit amicas.
 Ut vero, ablatis epulis mensisque remotis,
 Hospitibus visum est illinc discedere, tum mox
 Inde movens gressus, lateri comes hæret euntum
 Hospes ovans, tristisque quatit concussa pavore
 Pectora, et attonitum venerabilis atrahit horror.

Quippe videt vultus tacitos, visusque severos
 In Sodomam Dominum juncta vibrasse Gomorrha,
 Pacis et emissos famulos, iræque ministros.
 Et cum cognosset tanta quid mole pararet,
 Arcanum pendente Deo, causamque docente,
 Ultro audet Dominum scrutari an perderet urbem,
 Errantis populi per crimina cuncta nocentem,
 Si quinquaginta morum probitate piorum
 Spectatos aleret. Cumque ipsi diceret : Illis ,
 Si numerum talem invenio , mihi parcere certum
 [est :
 Quid si quinque minus fuerint ? tum subdidit. Et,
 [quid

Si quadraginta soli ? quid si minus illo
 Forte decem numero ? quid si bis quinque dabuntur
 Innocui ? num et tu urbi, Deus optime, parces ?
 Cumque etiam numero se velle ignoscere tali
 Dixisset, famulumque in medio sermone reliquit,
 Tendentem ulterius, seque in sua regna recepit.

Dimissi interea cives e sede superna
 Angelici, in Sodomæ terras, Loth forte sedentem
 Ante fores urbis, jam terris sole propinquo,
 Inveniunt : qui cum miro splendore videret
 Angelicos radiare viros, descendere summo
 E caelo ratus, in terram prostratus adorat ;
 Invitatque domum, noctemque avertere tecto
 Evincit precibus, simul et convivere suadet,
 Innocuosque cibos et pocula parca ministrat.
 Dumque epulis sumptis somno indulgere parent,
 Ecce sub occasum lucis, noctisque recursum,
 Fœda manus vulgi, si fas dixisse, virilis
 Prosiluit et juvenum. Insanis puerique senesque
 Ignibus uruntur, Lothque ut sibi tradat abuti
 Hospitibus cogunt ; quid non vesana libido
 Ausit ? At ille volens populi mollire furorem
 Insani, natas, quibus illibata manebat
 Virginitas, offert, quoscunque optarit in usus.
 Ast effrena cohors, in deteriora profundi
 Lapsa mali, vitio sese immiscere minori
 Vile putat, nisi se summis etiam implicet ; ergo,
 Infandum ut patret facinus, Loth opprimit, et jam
 Vi majore agitant quam quæ virtute repelli
 Humana valeat : cum protinus hospes uterque
 Angelicas nudant mentito corpore vireas,
 A populoque senem cæcata mente furente
 Loth retrahunt, inque ipsa domus secreta rece-

[ptum
 Perdenda hortantur confestim abscedere terra.
 Qui sint, quid veniant, et quæ præcepta ferentes
 Mox explere velint, nil jam sermone patenti
 Dissimulant : et ab hac se clade evadere salvum
 Posse, domumque suam dicunt, generosque suosque
 Colligere affines, et secum abducere mandant.
 Ast illos simili cum vulgo crimine tactos
 Involvit similis sententia, sana monenti
 Credere dum nolunt ; quanquam quod credere no-
 [lunt
 Non est ut multum mirere, abscedere cum Loth
 Id quoque ridiculum quod consuluere putaret :
 Quem lentum, pigrasque moras sine fine trahentem,

A Hospes uterque videns, manibus cum conjuge ra-
 [ptum,
 Virginibusque suis procul extra mœnia ducit,
 Et celerare jubet, montesque evadere in altos.
 Tali lege data : nec cœlesti igne flagrantes
 Post se respiciat quisquam male cautos in urbes.
 Loth vero metuens, montes ne tardius altos
 Aggressum velox cœli præverteret ira,
 Ipse Segor lacrymis petit, securus recessus
 Antra sui, lacrymas autem non sensit inanes,
 Concessumque sibi donum speciale salutis
 Pluribus impertit, meritumque e munere fecit.
 Et jam non solitas raptim obducentia cœlum,
 A patria virtute Deo miscente, coacta
 Nubila densarant nebulas, sed quas rotat Ætna,
 B Quas vomit Inarime, atque Aponus ferventibus
 [undis

Exhalat, quas vicino concussa Vesevo
 Eructat tellus, Lyciæ quas sæva Chimææ
 Ora sinu vasto trinæ fornacis anhelat :
 Et quocunque loco fallentia sulfura velox
 Spiritus inflamman, angusto tramite fusus,
 Effluit in lucem rupta tellure vaporans.
 Non quod non possit pluvias quoque vertere in ignes,
 Totum de nihilo potuit qui condere mundum ;
 Sed majore bonus judex damnare paratu
 Mavult quos miserans urbis morumque ruinæ
 Punit in exemplum : mox durum elementa minantur,
 Concurrentque undante globo, stipataque flatu
 Quæque suo, coeunt flammaram pabula in unum
 C Corpus, et infandas terras urbesque nocentes
 Sulfurei testudo tegit curvata metalli ;
 Quam citus et vires angusto tramite sumens,
 Spiritus incussam, tanto crepitare fragore
 Compulit, et crebro tonitrus agitante corusco
 Consternare animos, quotquot spectacula cernunt
 Talia. Quin etiam Loth, heu ! miserabilis uxor,
 Seu tanto stupefacta metu, seu stultâ cupido
 Illa fuit vetitum contra consurgere pactum,
 Fœmineis innata animis, quæ denique cunque
 Causa fuit : Sodomam inspectans se ponte ruentem,
 Confestim poenas violata lege subivit,
 In statuam conversa salis, spoliataque luce,
 Sic animam infelix cum corpore perdidit omni,
 Ut nullum exstaret forma remanente cadaver.
 D Ocior inde Segor, luctum prohibente timore,
 Horrillicoque malo stupidus, mox ingreditur Loth.

Tum sol exoritur toto ferventior igne,
 Irarum fulgore micans, radiosque severos
 Dirigit in Sodomam : qui postquam lumina flammis
 Involvere suis, resolutaque sulfura nexos
 Secum præcipitant ignes, siccoque liquore
 Dispensata suis stillant incendia tædis.
 Fulmineus denso præceps cadit aere nimbus,
 Involvitque urbes, et totis sævit in agris,
 Ac mixto stridore tonat, vincitque querelas
 Flammea tempestas ; quæ postquam pabula terris
 Repperit incensis, ipsisque insedit arenis.
 Erigit immensam conjuncto fomite metam
 Ignis, et a terris redeunt in sidera flammæ,

In cineres donec cautes tellusque resultans
 Transeat, ac penitus mersæ solvantur arenæ,
 Depressisque cavos consumpto cespite campis
 Pandunt arva sinus, venisque effusus apertis
 Consocians vires qui terras strinxerat humor
 Privatum gignit pelagus, quidnam esse putemus,
 Quod raptim lacus est, mera virtute refertus,
 Qui fuit ante rogus? sic omnipotentia summi
 Iudicis in gelidas ignem convertere lymphas,

A Ac rursus lymphas ardentem possit in ignem.
 Nec tamen hic occulta vacant mysteria, nam quod
 Undæ hic sunt, ubi flamma fuit, quod flammea missis
 Desuper exstinxit lymphis; fortasse notabat
 Luxuriæ calidos ignes, fomentaque primi
 Peccato contracta patris, cœlestibus undis
 Exstinctum quandoque iri: proque ignibus acris
 Iustitiæ, quibus illa olim lex dura vigeat,
 Salvificis purgatum iri, et lustralibus undis.

CLAUDII MARIi VICTORIS

DE PERVERSIS SUE ÆTATIS MORIBUS EPISTOLA

AD SALMONEM ABBATEM.

Si Domini templum supplex orator adisti,
 Imo et custodem templi, populique magistrum,
 Quod tu isthic homines, tot Christi altaria cernis;
 Sed si collatis juvat indulgere loquelis,
 Hic habitat tuus ille hospes, mea viscera Thesbon,
 Cui fratrum ad requiem frondosæ vitis in antro
 Herbida cespitibus sunt structa sedilia vivis.
 Dic igitur, Salmon, quæ rerum nunc tibi sors est?
 Quis patriæ status est? quid te delectat in illa?
 Namque agris, opibusque hominum, terræque co-
 [lonis

Nunc primum illæ sæ turbato fœdere vitæ
 Barbarus incumbit: nec longæ ad sæcula vitæ,
 Constructæ prosunt solido de marmore villæ,
 Absumptæque omnes vana in proscenia rupes.
 At vero interior pestis, bellumque profundum
 Olim nos densa telorum nube fatigat;
 Sævior et tanto, quanto est occultior hostis:
 Et tamen (heu) si quid vastavit Sarmata, si quid
 Vandalus incendit, veloxque abducit Alanus,
 Ambiguus spebus licet et conatibus ægris,
 Conamur quandam in speciem reparare priorum.
 Illa autem nostro quæ sunt amissa periculo
 Negligimus, longoque situ squallescere mentis
 Ignavi patimur, subjectaque colla catenis
 Dedimus, et manicis peccati præda ligamur.
 Et prius est vitem purgare, abscindere sentes,
 Ostia convulsa ac fractam renovare fenestram,
 Quam latos campos animæ, et præcordia cordis
 Excolere, et captæ collapsum mentis honorem.

Nil hostis, nil dira famas, nil denique morbi
 Egerunt: fuimus qui nunc sumus, hisque periculis
 Tentati nihilo meliores reddimur unquam,
 Sub vitiis nullo culparum hæne manentes,
 Nil sanctum est nobis nisi quæstus: et illud hone-
 [stum est,

Utile quod fuerit, vitiisque vocabula recti
 Indimus, et parci cognomen sumit avarus,
 At qui confessis vitiis, et crimine aperto,
 Non potuere suas virtutis imagine fraudes
 Obtegere, occulto foverunt vulnere plagas,
 Quos terrena trahit sapientia, nescia veri.
 Quosdam infelices qui decipit, incitat error,
 Dum causam inquirunt rerum, astrorumque mcatus,
 Quæ sit forma poli, cur longo flumina cursu

B Non pereant, latus jaceat quo limite pontus:
 Quæque Deo tantum sunt nota, recondita cunctis,
 Scire volunt (heu grande nefas!) et scire videntur.
 Ista quidem, Salmon, sunt nostri crimina sexus.
 Sed levis est vestra vitiorum morbus in urbe,
 Si non feminei magis exarsere furores.
 Ante diem, Salmon, tenebris nox humida condet,
 Quam possim mores hujus percurrere turbæ,
 Quæ cum lege Dei vivant sub lege virorum,
 Proh pudor! haud unquam sine nostro crimine pec-
 [cant,

Nam nisi delictis faciles traherentur earum,
 Haud illas vitiis vellemus vivere nostris:
 Nec rigidas auro vestes, nec vellera Serum,
 Nec lapides toto quos fert mercator ab orbe,
 C Fundorum pretiis emerent suspiria mœsta.
 Jungimus at vanas, non est pudor, addere curas
 Si gravis ignotis processit Lesbia gemmis,
 Et decies Pessina novo radiavit in ostro:
 Confestim ornatum sibi quæque exposcit eundem.
 Ergo quod variis studeant occurrere formis:
 Atque viris alios aliosque opponere vultus,
 Nonne hæc culpa viri est? Quid agunt in corpore
 [casto

Cerussa et minium, centumque venena colorum?
 Mentis honor, morumque decus sunt vincula sancti
 Conjugii: si forma placet, venientibus annis
 Cedet amor: sola est, senium quæ nescit, honestas.
 Nam quod perpetuis discursibus omnia lustrant,
 Quod pascunt, quod multa gerunt, quod multa lo-
 [quantur
 D Non vitium nostrum est? Paulo et Salmone relicto,
 Quod Maro cantatur Phœnissæ, et Naso Corynnæ,
 Quod plausum accipiunt lyra Flacci, aut scena Te-
 [renti?

Nos, horum nos causa sumus: nos turpiter istis
 Nutrimenta damus flammis: culpane caremus?
 Nam velut acceptas referunt specula optima formas,
 Sic exempla virum uxores accepta sequuntur.
 Sed cur infelix in culpa est femina tantum,
 Cum placet stolido conjunx vitiosa marito?
 Unus ubique hostis difluso turbine sævito,
 Nec mirum est vinci belli terrore subactos.
 Quod si correcti sanum saperemus, et atris
 Libera mens nebulis Christo purgata pateret,